

3	معنای روزه
4	انواع روزه
6	شرایط وجوب روزه
7	مشقت در گرفتن روزه
8	راه‌های ثبوت اول ماه
10	رؤیت هلال
12	شهادت دو فرد عادل به رؤیت هلال
13	اطمینان پیدا کردن به رؤیت هلال
15	حکم حاکم در اعلام اول ماه
17	نیت روزه
17	کیفیت نیت روزه
18	زمان نیت روزه
19	نیت روزه مستحبی
20	مسائل متفرقه نیت
22	استمرار در نیت
23	مبطلات روزه
24	خوردن و آشامیدن
28	جماع (آمیزش جنسی)
29	باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح
32	جهل در وجوب یا کیفیت غسل جنابت
34	استمنا (خود ارضایی)
36	دروغ بستن به خدا و پیامبران و معصومین
37	رساندن غبار غلیظ به حلق
38	فرو بردن سر در آب
40	اماله کردن
41	قی کردن
42	برخی احکام چیزهای باطل کننده‌ی روزه
43	احکام پزشکی روزه
43	منع پزشک
45	ترس از ضرر
46	روزه بیماران خاص
48	تزریق در حال روزه
49	احکام دندان پزشکی
50	احکام بانوان
50	شیر دهی و بارداری بانوان
51	عادت ماهیانه بانوان
52	زکات فطره
52	شرایط وجوب زکات فطره
53	جنس و مقدار زکات فطره

54	..... زمان و مکان پرداخت زکات فطره.
55	..... مصرف زکات فطره
57	..... نماز عید فطر
59	..... روزه قضا
59	..... جاهایی که فقط قضا واجب است.
60	..... احکام قضای روزه
63	..... قضای روزه بیمار
64	..... قضای روزه والدین
66	..... تأخیر و سهل انگاری در قضای روزه
67	..... روزه استیجاری
69	..... کفاره روزه
69	..... وجوب کفاره و موارد آن
72	..... کیفیت ادای کفاره
74	..... فدیة و کفاره‌ی تأخیر
77	..... مصرف کفاره روزه

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

معنای روزه

1. «روزه» در شرع مقدس اسلام آن است که انسان در تمام روز (از طلوع فجر تا مغرب) با قصد اطاعت از فرمان خداوند از خوردن و آشامیدن و چیزهای دیگری که به تفصیل گفته خواهد شد خودداری کند.

انواع روزه

2. روزه از یک نظر بر چهار نوع است:
- روزهی واجب، مثل روزهی ماه مبارک رمضان.
  - روزهی مستحب، مثل روزهی ماه رجب و شعبان.
  - روزهی مکروه، مثل روزهی روز عاشورا.
  - روزهی حرام، مثل روزهی عید فطر (اول ماه شوال) و قربان (دهم ماه ذی الحجه).

روزه‌های واجب

3. روزه‌های واجب عبارتند از:
- روزهی ماه مبارک رمضان.
  - روزهی قضا.
  - روزهی کفاره.
  - روزهی قضای پدر و مادر.
  - روزهی مستحبی که به واسطه‌ی نذر و عهد و قسم واجب شده است.
  - روزهی روز سوم از ایام اعتکاف.
  - روزهی بدل از قربانی در حج تمتع*.

* اگر حاجی در حج، قدرت بر قربانی نداشته و نتواند قرض کند باید به‌جای آن ده روز روزه بگیرد که سه روز آن را در سفر حج و هفت روز آن را در وطنش می‌گیرد.

روزه روز عاشورا

4. آیا روزه گرفتن در روز عاشورا جایز است؟
(ج) کراهت دارد.

روزه سکوت

5. شنیده‌ام که گرفتن روزه سکوت حرام است، ولی بعضی می‌گویند در صورت نذر حلال است. آیا چنین گفته‌ای صحیح است؟

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

ج) حرام است.

روزه زن و فرزند

6. در اقسام روزه‌های حرام می‌فرمایند: روزه زوجه اگر مزاحم حق زوج باشد، و روزهی فرزند اگر موجب اذیت و رنج پدر و مادر گردد؛ حال سؤال این است که این روزه فقط شامل روزهی مستحبی است یا شامل روزهی واجب موسّع هم می‌شود؟
ج) شامل روزهی واجب نمی‌شود.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

شرایط وجوب روزه

7. روزه بر افرادی واجب است که واجد شرایط زیر باشند:

- بلوغ.
- عقل.
- قدرت.
- بی هوش نبودن.
- مسافر نبودن.
- حیض و نفسا نبودن.
- ضرری نبودن روزه.
- حَرَجی نبودن روزه.

مشقت در گرفتن روزه

ناتوانی از گرفتن روزه در آغاز بلوغ

8. دختری که به سن تکلیف رسیده، ولی به علت ضعف جسمانی توانایی روزه گرفتن ندارد، و بعد از ماه مبارک رمضان هم نمی تواند قضای آن را به جا آورد تا این که ماه رمضان سال بعد فرا می رسد، چه حکمی دارد؟

ج) ناتوانی از گرفتن روزه و قضای آن به مجرد ضعف و عدم قدرت موجب سقوط قضای روزه نمی شود، بلکه قضای روزه های ماه رمضان که از او فوت شده، بر وی واجب است.

9. دخترانی که تازه به سن تکلیف رسیده اند و روزه گرفتن بر آن ها مقداری مشکل است، چه حکمی دارند؟ آیا سن بلوغ شرعی دختران اکمال نه سال قمری است؟
ج) بنا بر نظر مشهور، بلوغ شرعی دختران همان تکمیل نه سال قمری است که در این هنگام روزه بر آن ها واجب است و ترک آن به مجرد بعضی از عذرهای جایز نیست، ولی اگر روزه گرفتن برای ایشان ضرر داشته باشد یا تحمل آن برایشان همراه با مشقت زیاد باشد، افطار برای آن ها جایز است.

10. اگر دختر نه ساله ای که روزه بر او واجب شده، به دلیل دشواری، روزه اش را افطار نماید، آیا قضا بر او واجب است یا خیر؟
ج) قضای روزه هایی که از ماه رمضان افطار کرده، بر او واجب است.

11. من بر اثر ضعف جسمانی از ابتدای سن بلوغ تا دوازده سالگی روزه نگرفته ام، در حال حاضر چه تکلیفی دارم؟
ج) واجب است روزه هایی را که در ماه مبارک رمضان نگرفته اید با این که به سن تکلیف رسیده بودید، قضا کنید، و اگر افطار روزه ماه رمضان عمدی و اختیاری و بدون عذر شرعی بوده، کفاره هم بر شما واجب است.

12. کسی که در اوائل سن تکلیف بر اثر ضعف و عدم توانایی، نتوانسته روزه بگیرد، آیا فقط قضا بر او واجب است یا قضا و کفاره با هم بر او واجب است؟
ج) اگر گرفتن روزه برای او حرجی نبوده و عمد¹ افطار کرده، علاوه بر قضا، کفاره نیز بر او واجب است و اگر خوف داشته باشد که اگر روزه بگیرد مریض شود، فقط قضای روزه ها بر عهده او می باشد.

افطار به خاطر مشقت در اثنای روز

13. اگر شخصی جهت شغلی که دارد و نمی تواند آن را رها کند چنانچه بر اثر تشنگی یا گرسنگی روزه برایش حرجی باشد، و همچنین افراد کم سن و سال که روزه گرفتن برای آن ها مشقت شدید دارد آیا از اول روز می توانند افطار کنند یا این که حکم دیگری دارند؟

ج) در فرض سؤال، هر وقت دچار حرج و مشقت شدند، می توانند افطار نموده و بعدا باید روزه آن روز را قضا نمایند.

راه های ثبوت اول ماه

14. آیا اول ماه مبارک رمضان و آخر آن با رؤیت هلال ثابت می شود یا با تقویم، هرچند ماه شعبان سی روز نباشد؟

(ج) اول یا آخر ماه رمضان با رؤیت شخص مکلف یا با شهادت دو فرد عادل یا با شهرتی که مفید علم است یا با گذشت سی روز و یا به وسیله حکم حاکم ثابت می شود.

15. در محل سکونت من بدون رویت هلال ماه و به صرف گذشتن 30 روز از شعبان جمعه را اول ماه رمضان اعلام نمودند، در حالی که اول شعبان هم به تحقیق معلوم نبود. لذا استدعا دارد تکلیف حقیر و سایر دوستان در استفاده از شب های پر فیض قدر و قرائت دعای روزانه و اعمال مخصوص برخی شب ها و روزها را معین فرمایید.

(ج) بعد از گذشتن سی روز از ماه شعبان حکم به اول ماه رمضان می شود هرچند هلال ماه رمضان را ندیده باشند، لیکن به شرط آن که اول ماه شعبان به طریق شرعی ثابت شده باشد وگرنه گذشت سی روز اعتبار ندارد. لیلی متبرکه که ی قدر وجود واحد مستمر است و در درک فضیلت شب قدر و درک فضیلت ادعیه ی خاصی زمان های خاصی از ماه مبارک رمضان، اگر خصوصیت زمان برای مکلف محرز نباشد، می تواند با احتیاط و تکرار عمل، آن فضیلت را درک کند.

علم به حلول ماه رمضان در میان روز

16. اگر پیش از ظهر اعلام کردند که امروز اول ماه رمضان است؛ تکلیف روزه آن روز چه می شود؟

(ج) اگر مبطلات روزه را مرتکب نشده، بنابر احتیاط واجب باید نیت روزه کند و روزه بگیرد و بعداً نیز آن روز را قضا کند و اگر یکی از آنها را مرتکب شده، روزه او باطل است؛ ولی (به احترام ماه رمضان) باید تا اذان مغرب از کاری که روزه را باطل می کند، خودداری نموده و بعد از ماه رمضان آن روز را قضا کند.

روزه در صورت عدم ثبوت اول ماه

17. اگر تعیین اول ماه رمضان و عید سعید فطر به علت عدم امکان رؤیت هلال اول ماه به سبب وجود ابر در آسمان یا اسباب دیگر، ممکن نباشد و سی روز ماه شعبان یا ماه رمضان کامل نشده باشد، آیا برای ما که در ژاپن زندگی می کنیم، جایز است که به افق ایران عمل کرده و یا به تقویم اعتماد کنیم؟ وظیفه ما چیست؟

(ج) اگر اول ماه از طریق رؤیت هلال حتی در افق شهرهای مجاور که اتحاد افق دارند، و یا از طریق شهادت دو فرد عادل و یا از طریق حکم حاکم ثابت نشود، باید احتیاط کرد تا اول ماه ثابت شود.

اختلاف نظر مراجع تقلید در ثبوت عید فطر

18. اگر بین مراجع تقلید در ثبوت عید فطر، اختلاف پیش آید، وظیفه مکلف چیست؟ آیا هر مقلد باید به نظر مرجع تقلید خود مراجعه کند؟

(ج) در ثبوت اول ماه تقلید راه ندارد، بلکه اگر شخص از گفته و اعلام نظر مرجع تقلید، اطمینان به رؤیت ماه پیدا کند، باید روزه خود را افطار کند و اگر شك داشت، باید آن روز را روزه بگیرد.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

رؤیت هلال

اطمینان به تولد ماه نو

19. اگر یقین و اطمینان به تولد هلال و قابل رؤیت بودنش پیدا شود، آیا تکیه و اعتماد بر آن حتی اگر در حال حاضر رؤیت نشود، امکان دارد؟

ج) اگر یقین به تولد هلال و قابل رؤیت بودن آن حاصل شود - یعنی به وجود ماه و امکان رؤیتش - علم به حلول ماه حاصل شده و آثار اول ماه بر آن مترتب می شود، هر چند خود شخص فعلاً هلال را ندیده باشد.

ملاک داخل شدن ماه جدید

20. ملاک داخل شدن در ماه جدید چیست؟ آیا خارج شدن قمر از تحت الشعاع یا خارج شدن آن از محاق است یا این که با شرط رؤیت هلال با چشم غیرمسلح می باشد و یا به شرط امکان رؤیتش؟

ج) معیار، خارج شدن ماه از تحت الشعاع و امکان رؤیتش ولو با چشم مسلح می باشد.

عدم علم به امکان رؤیت هلال

21. اگر یقین به تولد ماه داشته باشیم ولی یقین نداشته باشیم که امکان رؤیتش هست، حکم چیست؟

ج) کفایت نمی کند.

استهلال

22. آیا استهلال در اول هر ماه واجب کفایی است یا احتیاط واجب؟

ج) استهلال فی نفسه واجب شرعی نیست.

زمان رؤیت هلال

23. همان طور که می دانید، وضعیت هلال در آخر یا اول ماه به یکی از حالت های زیر است:

الف. غروب هلال قبل از غروب خورشید باشد.

ب. غروب هلال مقارن با غروب خورشید باشد.

ج. غروب هلال بعد از غروب خورشید باشد.

لطفاً بیان فرمایید کدام یک از حالات سه گانه فوق را می توان برای تعیین اول ماه به حساب آورد؟

ج) در هر سه فرض، رؤیت هلال برای اثبات حلول ماه قمری جدید از شبی که پس از رؤیت است کفایت می کند.

24. در برخی از کشورها (مثل سوئد) امکان رؤیت هلال ماه شوال پس از غروب خورشید تا دو سه روز بعد از رؤیت ماه نو در ایران منتفی می باشد چون در این مناطق ماه قبل از خورشید غروب می کند حال اگر در این مناطق امکان رؤیت هلال قبل از غروب خورشید وجود داشته باشد آیا همین مقدار برای اثبات هلال ماه شوال کفایت می کند یا نه؟

ج) اطمینان به امکان رؤیت هلال پیش از غروب برای اثبات حلول ماه قمری جدید از شبی که پس از رؤیت است، کافی است.

اتحاد افق و ملاک آن

25. آیا اتحاد افق در رؤیت هلال شرط است یا خیر؟

ج) بلی شرط است.

26. هم افق به چه معنی می باشد و نقاط هم افق چه نقاطی هستند؟

ج) مراد از «هم افق» مکانی است که از لحاظ امکان یا عدم امکان رؤیت با شهر مورد نظر، همسان باشد.

ثبوت هلال ماه نو در شهرهای هم افق

27. اگر هلال ماه مبارک رمضان در شهری دیده شود، آیا در شهرهای دیگری که افق آنها یکسان بوده یا دو ساعت فرق دارند، اول ماه ثابت می شود یا نه؟

ج) اگر ملازمه ی بین بلدین در امکان رؤیت هلال مُحَرَز باشد، برای شهرهای دیگر نیز کافی است؛ و صرف اختلاف در وقت غروب میزان نیست.

اعتماد بر افق مناطق دیگر

28. اگر روز بیست و نهم ماه در تهران و خراسان عید باشد، آیا برای افرادی هم که در شهری مانند بوشهر مقیم هستند، جایز است افطار کنند؟ با توجه به این که افق تهران و خراسان با افق بوشهر یکی نیست.

ج) به طور کلی اگر اختلاف بین افق دو شهر به مقداری باشد که با فرض رؤیت هلال در یکی، هلال در دیگری قابل رؤیت نباشد، رؤیت آن برای شهرهایی که احتمال رؤیت در آن به طور قطع و یقین منتفی باشد، کفایت نمی کند.

رؤیت هلال در بلاد شرقی

29. اگر ماه در انگلیس دیده شود، آیا برای مردم کشورهای دیگر که در غرب آن واقع شده است هم ثابت می شود؟

ج) اگر رؤیت ماه در بلدی ملازم با رؤیت یا امکان رؤیت در بلد دیگر باشد، برای آن بلد دیگر هم کافی است، اما ممکن است در اثر اختلاف زیاد در عرض جغرافیایی، رؤیت در بلد شرقی ملازم با امکان رؤیت در بلد غربی نباشد.

30. اگر ماه در کشورهای شرقی رؤیت شود آیا برای کشورهای غربی خودبه خود ثابت می شود یا خیر؟ و حدود آن چیست؟

ج) رؤیت در بلد شرقی گرچه غالباً ملازم با امکان رؤیت به طریق اولی در بلد غربی است، لیکن گاهی به ملاحظه ی اختلاف زیاد در عرض جغرافیایی، چنین ملازمه ای منتفی است؛ و معیار کلی ملازمه ی بین بلدین در امکان رؤیت هلال است.

هم عرض بودن مناطق در رؤیت هلال

31. شمال کانادا در عرض جغرافیایی انگلیس قرار دارد، آیا با انگلیس هم افق است؟

ج) صرف هم عرض بودن کافی نیست، بلکه میزان ملازمه بین رؤیت در يك بلد با امکان رؤیت در بلد دیگر است.

اشترک دو منطقه در شب

32. اگر یقین و اطمینان به تولد هلال و قابل رؤیت بودنش در غیر کشور مکلف پیدا شود، در صورتی که آن کشور با کشور مکلف در بخشی از شب مشترک باشد، آیا می توان به این رؤیت ترتیب اثر داد؟

ج) صرف مشترک بودن دو کشور در بخشی از شب، برای اشترک حکم کفایت نمی کند.

ملاک رؤیت هلال

33. رؤیت ماه نو با ابزار چه حکمی دارد و آیا رؤیت تصویر هلال ماه با استفاده از دوربین مخصوص و انعکاس نور و بازخوانی اطلاعات ضبط شده توسط رایانه، برای اثبات اول ماه کفایت می کند؟

ج) رؤیت با وسیله، فرقی با رؤیت به طریق عادی ندارد و معتبر است. ملاک آن است که عنوان رؤیت محفوظ باشد. پس رؤیت با چشم و با عینک و با تلسکوپ محکوم به حکم واحدند. اما در مورد انعکاس به رایانه که در آن صدق عنوان رؤیت معلوم نیست محل اشکال است.

شهادت دو فرد عادل به رؤیت هلال

شهادت به رؤیت هلال توسط دو عادل

34. اگر چند نفر عادل شهادت بدهند که دو نفر عادل ماه را دیده اند؛ آیا اول ماه رمضان یا شوال ثابت می شود؟

ج) خیر، باید دو نفر عادل خودشان برای انسان شهادت بدهند که ماه را دیده اند و اگر رؤیت ماه را با واسطه نقل کنند، کافی نیست؛ مگر آن که از گفته آنان، اطمینان به رؤیت هلال پیدا شود.

اختلاف بیته در رؤیت هلال

35. اگر بین علمای یک شهر راجع به ثبوت هلال یا عدم آن اختلاف رخ دهد و عدالت آن ها هم نزد مکلف ثابت بوده و به دقت همه آن ها در استدلال خود مطمئن باشد، وظیفه واجب مکلف چیست؟

ج) اگر اختلاف دو بیته به صورت نفی و اثبات باشد، یعنی یکی مدعی ثبوت هلال و دیگری مدعی عدم ثبوت آن باشد، این اختلاف موجب تعارض دو بیته و تساقط هر دو است، و وظیفه مکلف این است که هر دو نظر را کنار گذاشته و درباره افطار کردن یا روزه گرفتن به آن چه که مقتضای اصل است، عمل نماید. ولی اگر بین ثبوت هلال و عدم علم به ثبوت آن اختلاف داشته باشند، به این صورت که بعضی از آن ها مدعی رؤیت هلال باشند و بعضی دیگر مدعی عدم مشاهده آن، قول کسانی که مدعی رؤیت هلال هستند، در صورت عادل بودن، حجت شرعی برای مکلف است و باید از آن متابعت کند، و همچنین اگر حاکم شرعی حکم به ثبوت هلال نماید، حکم وی حجت شرعی برای همه مکلفین است و باید از آن پیروی کنند.

اطمینان پیدا کردن به رؤیت هلال

اعلام رؤیت هلال از رادیو و تلویزیون

36. اگر هلال ماه شوال در یک شهر دیده نشود، ولی تلویزیون و رادیو از حلول آن خبر دهند، آیا کافی است یا تحقیق بیشتری واجب است؟

(ج) اگر مفید اطمینان به ثبوت هلال گردد یا صدور حکم به هلال از طرف ولی فقیه باشد، کافی است و نیازی به تحقیق نیست.

حدس به رؤیت از گفته دیگران

37. اگر از گفته عده ای حدس بزنیم که فردا عید فطر است، آیا می توانیم روزه بگیریم؟

(ج) تا هنگامی که برای شخص اطمینان پیدا نشود که فردا عید فطر و اول شوال است، نمی تواند روزه را افطار کند.

اطمینان به صحت محاسبات نجومی

38. اگر اطمینان شخصی به صحت محاسبات نجومی در تولد ماه و قابل رؤیت بودنش با چشم عادی (غیرمسلح) حاصل شود، آیا می شود در اثبات ماه رمضان یا عید مثلاً بر این اطمینان اعتماد کرد؟ مخصوصاً اگر چنین گفته ای از متخصصین و اهل خبره در این خصوص صادر شده باشد.

(ج) صرف اطمینان به صحت محاسبات نجومی اعتباری ندارد؛ ولی اگر اطمینان به وجود هلال قابل رؤیت حاصل شود، باید شخص بر این علم و اطمینان خودش ترتیب اثر دهد.

تبعیت از دولت غیر اسلامی در رؤیت هلال

39. اگر تبعیت از اعلام رؤیت هلال توسط یک دولت جایز شد، و آن اعلام معیاری علمی برای ثبوت هلال سرزمین های دیگر را تشکیل دهد، آیا اسلامی بودن آن حکومت شرط است، یا این که عمل به آن حتی اگر حکومت ظالم و فاجر هم باشد، ممکن است؟

(ج) ملاک در این مورد، حصول اطمینان به رؤیت در منطقه ای است که نسبت به مکلف کافی محسوب می شود.

تبعیت از اهل سنت در رؤیت هلال

40. آیا تبعیت از عربستان سعودی در تعیین روز دهم ذی حجه (عید قربان) واجب است؟ یا این که می شود در این مسأله مخالفت کرد؟

(ج) برای حجاج، عمل طبق ثبوت هلال نزد قاضی اهل سنت و حکم به رؤیت آن، مجزی است.

تعیین اول ماه با خصوصیات هلال در شب های بعد

41. آیا کوچکی هلال و باریک بودن و اتصاف آن به خصوصیات هلال شب اول، دلیل بر این محسوب می شود که شب قبل شب اول ماه نبوده، بلکه شب سی ام ماه قبلی بوده است؟ اگر عید برای شخصی ثابت شود و از این راه یقین پیدا کند که روز قبل عید نبوده، آیا قضای روزه روز سی ام ماه رمضان را باید به جا آورد؟

(ج) مجزّد کوچکی و پایین بودن هلال یا بزرگی و بالا بودن و یا پهن یا باریک بودن آن دلیل شرعی شب اول یا دوم بودن نیست، ولی اگر مکلف از آن علم به چیزی پیدا کند باید به مقتضای علم خود در این زمینه عمل نماید.

42. آیا استناد به شبی که در آن ماه به صورت قرص کامل است (شب چهاردهم) و اعتبار آن به عنوان دلیل برای محاسبه اول ماه جایز است تا از این راه وضعیت یوم الشک معلوم شود که مثلاً روز سی ام ماه رمضان است و احکام روز ماه رمضان بر آن مترتب شود، مثلاً بر کسی که این روز را بر اساس بیّنه روزه نگرفته، حکم به وجوب قضای روزه شود و کسی هم که به دلیل استصحاب بقای ماه رمضان روزه گرفته، بریء الذمّه باشد؟

(ج) امر مذکور حجت شرعی بر آن چه ذکر شد، نیست، ولی اگر مفید علم به چیزی برای مکلف باشد، واجب است که طبق آن عمل نماید.

حکم حاکم در اعلام اول ماه

حکم حاکم

43. این که گفته می شود مجتهد باید در مورد رؤیت هلال حکم دهد تا برای همگان لازم الاجرا باشد منظور چیست؟ و چه کسانی را شامل می شود؟

(ج) منظور اظهار نظر و رأی راجع به اول ماه است و صرف ثبوت ماه نزد وی حکم نیست. و منظور از حاکم، مجتهد جامع الشرایط و در درجه اول ولی فقیه است.

تبعیت از ولی فقیه بر ثبوت هلال

44. اگر ولی امر مسلمین حکم نماید که فردا عید است و رادیو و تلویزیون اعلام کنند که هلال در چند شهر دیده شده است، آیا عید برای تمامی نواحی کشور ثابت می شود یا فقط برای شهرهایی که ماه در آن ها دیده شده و شهرهای هم افق با آن ها، ثابت می گردد؟

(ج) اگر حکم حاکم شامل همه کشور باشد، حکم او شرعاً برای همه شهرها معتبر است.

45. همان گونه که می دانید اکثر فقهای بزرگوار پنج راه برای ثبوت اول ماه شوال در رساله های عملیه خود بیان کرده اند که ثبوت نزد حاکم شرع در ضمن آن ها نیست، بنا بر این چگونه بیشتر مؤمنین به مجرد ثبوت اول ماه شوال نزد مراجع، روزه خود را افطار می کنند؟

(ج) تا حاکم حکم به رؤیت هلال نکرده، مجرد ثبوت هلال نزد او، برای تبعیت دیگران از وی کافی نیست، مگر آن که اطمینان به ثبوت هلال حاصل نمایند.

اطلاع به حاکم شرع در صورت رؤیت هلال

46. اگر شخصی هلال ماه را ببیند و بداند که رؤیت هلال برای حاکم شرع به هر علتی ممکن نیست، آیا او مکلف است که رؤیت هلال را به حاکم اطلاع دهد؟

(ج) اعلام بر او واجب نیست مگر آن که ترک آن مفسده داشته باشد.

اختلاف افق محل حاکم و مقلد

47. آیا حکمی که حاکم در خصوص اول ماه صادر می کند برای کسانی که افق محل زندگیشان تفاوت زیادی با افق محل آن مجتهد دارد نیز، لازم الاجرا می باشد؟

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

ج) حکم حاکم برای بلادی که بین رویت هلال در بلد او و امکان رویت در آن بلاد ملازمه نیست، ساری نمی باشد.

کیفیت نیت روزه

48. روزه مانند همه ی عبادت های دیگر باید با نیت همراه باشد، بدین معنی که خودداری انسان از خوردن و آشامیدن و سایر چیزهای باطل کننده ی روزه، به خاطر دستور خداوند باشد و همین که چنین عزمی در او باشد کافی است و لازم نیست آن را بر زبان بیاورد.

نیت هر روز یا برای کل ماه

49. در ماه رمضان باید برای هر روز نیت کرد، یا اینکه یک نیت در اول ماه کافی است؟
(ج) اگر شب اول ماه رمضان نیت کند که یک ماه را روزه بگیرد، کافی است؛ ولی بهتر (احتیاط مستحب) است در هر شب ماه رمضان، برای روزه فردای آن نیز، نیت کند.

وجوب روزه به صرف نیت

50. مادرم نیت کرد که کل ماه را روزه بگیرد ولی بعد از هفت روز مریض شد، حالا وظیفه اش چیست؟
(ج) صرف نیت، چیزی به عهده اش نمی آورد بنابراین در فرض مذکور روزه بر او واجب نیست.

کافی بودن نیت ارتکازی در روزه

51. شخصی شب نیت روزه کرده و با همین نیت تا بعد از اذان صبح خوابیده، وقتی بیدار شده حواسش نبوده و پس از نوشیدن آب یادش آمده بود که شب نیت روزه کرده است، آیا در این صورت روزه اش صحیح است؟
(ج) انجام سهوی مُفطر ضرری به صحت روزه نمی زند و اگر نیت قبلی - هرچند به صورت ارتکازی - موجود باشد، کفایت می کند.

زمان نیت روزه

زمان نیت روزه های واجب

52. زمان نیت روزه های واجب به طور عادی چه زمانی است؟
(ج) نیت برای روزه ماه رمضان و نذر معین، از اول شب تا اذان صبح و برای روزه غیر معین (مانند روزه قضا و نذر مطلق)، از اول شب تا ظهر روز بعد است.

زمان نیت روزه ی مستحبی

53. روزه ی مستحبی را در هر وقت از روز که به فکر روزه بیفتد می تواند نیت کند و روزه ی او صحیح است، مشروط بر اینکه تا آن لحظه کاری که موجب باطل شدن روزه است از او سر نزده باشد.

تأخیر در نیت روزه

54. از آن جا که شروع روزه از اول فجر است، نیت آن هم باید از آن لحظه به تأخیر نیفتد، و بهتر آن است که پیش از فرا رسیدن فجر، نیت روزه کند.

55. کسی که در ماه رمضان، هنگام فرا رسیدن اذان صبح، عمداً نیت روزه نمی کند، اگر در اثنای روز نیت روزه کند، روزه اش باطل است و در عین حال باید تا غروب آن روز از همه ی چیزهای باطل کننده ی روزه اجتناب کند و بعد از ماه رمضان هم قضای آن روز را به جا آورد.

56. کسی که در ماه رمضان از روی فراموشی یا بی اطلاعی، نیت روزه نکرده و در اثنای روز ملتفت شود، در صورتی که کاری که روزه را باطل می کند انجام داده باشد، روزه ی آن روز باطل است ولی تا غروب از کارهای باطل کننده ی روزه خودداری کند اما چنانچه تا هنگامی که ملتفت روزه می شود، کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده باشد اگر بعد از ظهر است روزه باطل است، و اگر پیش از ظهر است، بنابر احتیاط واجب باید نیت روزه کند و روزه بگیرد و بعداً نیز روزه ی آن روز را قضا کند.

57. اگر برای روزه ی واجب غیر ماه رمضان مانند روزه ی کفار یا قضا تا نزدیک ظهر نیت نکند، چنانچه تا آن وقت کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده باشد، می تواند نیت کند و روزه ی او صحیح است.

58. اگر شخصی نیت روزه استیجاری را عمداً یا سهواً تا قبل از اذان ظهر به تأخیر بیندازد، آیا روزه آن روز - بدون آن که مبطلی را انجام داده باشد - صحیح است؟

(ج) در موارد استیجار باید مورد اجاره طبق اجاره و نیز آنچه متعارف بین مؤمنین است انجام بگیرد؛ در غیر این صورت صحیح نبوده و مستأجر مستحق مال الاجاره نیست.

نیت روزه مستحبی

نیت روزه مستحبی با داشتن روزه قضا

59. کسی که روزه ی قضا ی ماه رمضان بر او واجب است، نمی تواند روزه ی مستحبی بگیرد و چنانچه فراموش کند و روزه ی مستحبی بگیرد در صورتی که در اثنای روز یادش بیاید روزه مستحبی او باطل می شود حال اگر پیش از ظهر باشد می تواند نیت روزه ی قضا ی ماه رمضان کند و روزه اش درست است.

60. شخصی که روزه واجب بر عهده اش است و قصد دارد که آن را بگیرد، ولی بر اثر پیشامدی نتواند روزه بگیرد مثلاً بعد از طلوع خورشید آماده مسافرت شد و به سفر رفت و بعد از ظهر برگشت و در بین راه هم مرتکب هیچ یک از مفطرات نشد، ولی وقت نیت روزه واجب از وی فوت شد، و آن روز هم از روزهایی است که روزه در آن مستحب است، آیا می تواند نیت روزه مستحبی کند یا خیر؟

ج) اگر قضا ی روزه ماه رمضان بر ذمه اش باشد، نیت روزه مستحبی حتی بعد از فوت وقت نیت روزه واجب، از وی صحیح نیست.

نیت روزه مستحبی به جای روزه قضا

61. کسی که نمی داند چه مقدار روزه قضا دارد و با فرض داشتن روزه قضا روزه مستحبی بگیرد، اگر معتقد باشد که روزه قضا ندارد، آیا به عنوان روزه قضا محسوب می شود؟
ج) روزه هایی را که به نیت استحباب گرفته به جای روزه قضایی که بر عهده اش هست، محسوب نمی شود.

62. آیا پسر ارشدی که پدرش فوت نموده و روزه ی قضا داشته، می تواند روزه ی مستحبی بگیرد؟
ج) مانع ندارد.

اضافه کردن نیت های دیگر به روزه مستحبی

63. به خاطر رسیدن به ثواب نیت روزه کردم و همان وقت تصمیم گرفتم که چند کیلو از وزنم را کم کنم و این باعث شد که رغبت بیشتری به گرفتن روزه پیدا کنم، آیا نیت من صحیح و خالص برای خدا بوده یا خیر؟
ج) اگر تصمیم بعدی قصد و نیت تبعی بوده و انگیزه و غرض اصلی روزه بوده، اشکالی ندارد و الا باطل است. همچنین اگر هر کدام از آنها انگیزه به صورت ترکیبی بوده هم روزه باطل است.

مسائل متفرقه نیت

خواب ماندن سحر

64. اگر اول شب نیت کرد که فردا روزه بگیرد و پس از آن به خواب رفت و تا بعد از اذان صبح بیدار نشد یا سرگرم کاری بود و از فرا رسیدن صبح غافل بود، و پس از آن توجه یافت، روزه‌ی او صحیح است.

65. شب، قصد گرفتن روزه داشتیم، اما سحر بیدار نشدم، نزدیک آفتاب از خواب بیدار شدم، آیا روزه ام صحیح است؟
(ج) روزه صحیح است.

نیت روزه‌های مختلف با هم

66. اگر روزه واجب نذری و روزه قضای ماه مبارک رمضان به گردنم باشد و مصادف شود با روز میلاد پیامبر اکرم (ص)، آیا برای صحت روزه، معین کردن نیت لازم است؟

(ج) اگر روزه‌های متعددی از قضا و کفاره و نذر و مانند آن بر عهده‌تان باشد، واجب است که در نیت روزه‌ای را که می‌خواهید بگیرید تعیین کنید؛ و روزه مستحبی هم برای کسی که روزه قضای ماه مبارک رمضان بر عهده‌اش می‌باشد، صحیح نیست.

خوب شدن مریض در اثنای روز ماه رمضان

67. نیت روزه مریضی که در اثنای روز ماه رمضان خوب شود چگونه است؟

(ج) اگر مریض در اثنای روز ماه رمضان خوب شود، واجب نیست که نیت روزه کند و آن روز را روزه بگیرد. ولی اگر پیش از ظهر باشد و کاری که روزه را باطل می‌کند از او سر زده باشد احتیاطاً مستحب آن است که نیت روزه کند و روزه بگیرد و پس از ماه رمضان باید آن روز را قضا کند.

نیت در یوم الشک

68. روزی که انسان شك دارد که آخر شعبان است یا اول ماه رمضان به چه نیت روزه بگیرد؟

(ج) روزی که انسان شك دارد که آخر شعبان است یا اول ماه رمضان (یوم الشک) واجب نیست روزه بگیرد، و اگر بخواهد روزه بگیرد نمی‌تواند نیت روزه‌ی رمضان کند، بلکه می‌تواند قصد روزه‌ی مستحبی آخر شعبان یا روزه‌ی قضا یا مانند آن کند و اگر بعداً معلوم شود که رمضان بوده از رمضان حساب می‌شود و قضای آن روز لازم نیست، و اگر در اثنای روز بفهمد که ماه رمضان است باید از همان لحظه نیت روزه‌ی رمضان کند.

روزه ما فی الذمه

69. کسی که نمی‌داند قضای روزه دارد، آیا می‌تواند روزه ما فی الذمه بگیرد؟ یعنی نیت کند اگر روزه قضا داشته باشد، آن را به‌جا آورد؛ وگرنه به عنوان روزه مستحبی حساب شود؟

(ج) آری، با این نیت می‌تواند روزه بگیرد.

70. تقریباً یک ماه روزه گرفته‌ام به این نیت که اگر روزه‌ای بر عهده‌ام باشد قضای آن محسوب شود و اگر روزه‌ای بر عهده‌ام

نیست به قصد قربت مطلق باشد، آیا این یک ماه روزه به حساب روزه های قضایی که بر ذمه دارم، محسوب می شود؟
(ج) اگر به نیت آن چه که در زمان روزه گرفتن شرعاً مأمور به آن بوده اید، اعم از روزه قضا یا مستحبی، روزه گرفته اید و روزه قضا هم برعهده شما باشد، به عنوان روزه قضا محسوب می شود.

تغییر نیت روزه استیجاری بعد از انجام آن

71. در روزه استیجاری، اگر موجر از پرداخت مبلغ قرارداد استنکاف ورزد، آیا مستأجر می تواند روزه و یا نماز را حواله شخص دیگری نماید؛ یعنی نیت کند که آنچه به جا آورده قضای شخص دیگری باشد؟ و اساساً نیت روزه که مثلاً این روزه به نیت چه کسی باشد، آیا باید در ابتدا معین گردد یا می توان پس از اتمام نماز و روزه، شخص مورد نظر را معین نمود؟
(ج) باید نیت از اول معین باشد و پس از انجام عمل به نیت یک فرد، قابل احاله به دیگری نیست و در فرض سؤال، ذمه منوب عنه در صورت اشتغال برئ شده است. و موجر باید دین خود را بپردازد.

استمرار در نیت

برگشتن از نیت روزه در اثنای روز

72. من در روز ماه رمضان به علت اغوای شیطان تصمیم گرفتم روزه ام را باطل کنم لکن قبل از این که عملی که روزه را باطل می کند انجام دهم، از تصمیم خود منصرف شدم حکم روزه ام چیست؟ و اگر این امر در روزه غیر ماه رمضان پیش آید چه حکمی دارد؟

ج) در روزه ماه رمضان اگر در اثنای روز از نیت روزه گرفتن بر گردد به طوری که قصد ادامه روزه نداشته باشد، روزه اش باطل می شود و قصد دوباره او برای ادامه روزه فایده ندارد، البته تا اذان مغرب باید از کاری که روزه را باطل می کند خودداری کند. اما اگر دچار تردید شود به این معنی که هنوز تصمیم نگرفته است روزه را باطل کند، یا تصمیم بگیرد کاری را که موجب باطل شدن روزه است صورت دهد و هنوز آن را انجام نداده در این دو صورت صحت روزه او محل اشکال است و احتیاط واجب آن است که روزه را تمام کند و بعداً هم آن را قضا نماید. هر روزه واجب معین دیگر - مانند نذر معین و امثال آن - نیز دارای همین حکم است.

73. در اثنای روزه مستحبی یا واجب غیر معین تصمیم گرفتم روزه ام را باطل کنم لکن قبل از این که عملی که روزه را باطل می کند انجام دهم، از تصمیم خود منصرف شدم حکم روزه ام چیست؟

ج) در روزه های مستحب و نیز روزه های واجب غیر معین که وجوب آن مخصوص به روز معینی نیست اگر تصمیم بر قطع روزه بگیرد ولی کاری که روزه را باطل می کند از او سر نزند و بعداً دوباره تا پیش از ظهر - و در مستحب تا غروب - نیت روزه کند، روزه او صحیح است.

چیزهایی که روزه را باطل می کند

74. نه چیز روزه را باطل می کند:

اول: خوردن و آشامیدن.

دوم: آمیزش جنسی.

سوم: آن که کاری کند که منی از او بیرون آید. (استمنا)

چهارم: دروغ بستن به خدا و پیامبر و ائمه (علیهم السلام).

پنجم: رسانیدن غبار غلیظ به حلق.

ششم: فرو بردن تمام سر در آب.

هفتم: با حال جنابت یا حیض یا نفاس به اذان صبح رسیدن.

هشتم: اماله (تنقیه) با چیزهای روان.

نهم: عمداً قی کردن. خصوصیات و احکام این نه مورد در مسائل آینده گفته خواهد شد.
[موارد چهارم تا ششم بنا بر احتیاط واجب مبطل است]

خوردن و آشامیدن

ملاک خوردن و آشامیدن

75. اگر روزه‌دار عمد¹ و آگاهانه چیزی بخورد یا بیاشامد روزه‌ی او باطل می‌شود خواه آن چیز از خوراکی‌ها و آشامیدنی‌های معمول باشد و خواه از چیزهای غیرخوراکی مانند کاغذ یا پارچه و امثال آن باشد و خواه زیاد یا کم باشد مانند قطره‌ی بسیار کوچک آب یا خرده‌ی کوچکی از نان.

خوردن روزه به خاطر مسابقه

76. آیا می‌توان به دلیل داشتن مسابقه فوتبال و گرسنگی و تشنگی زیاد در آن روزه خود را خورد؟
(ج) مورد سؤال مجوز برای افطار محسوب نمی‌شود.

افطار روزه بر اثر تشنگی و گرسنگی

77. اگر شخصی که در ماه رمضان روزه‌دار است، در یکی از روزها برای خوردن سحری بیدار نشود و لذا نتواند روزه را تا غروب ادامه دهد و در وسط روز حادثه‌ای برای او اتفاق بیفتد و روزه را افطار کند، آیا کفاره بر او واجب است؟
(ج) اگر روزه را تا حدی ادامه دهد که روزه بر اثر تشنگی و گرسنگی برای او حرجی شود و در نتیجه آن را افطار نماید، فقط قضا بر او واجب است و کفاره‌ای ندارد.

خوردن سحری بعد از اذان صبح

78. اگر در ماه رمضان برای سحری بیدار شویم و سحری بخوریم و بعد بفهمیم اذان گفته‌اند روزه قبول است یا باید روزه آن روز قضا شود؟
(ج) اگر تحقیق نموده و با علم به اینکه هنوز صبح نشده خورده است و بعد فهمیده که صبح شده، روزه صحیح است و قضا ندارد.

79. با توجه به این که امروزه برای تنظیم کارهای روزانه از ساعت استفاده می‌شود و در شهرها معمولاً به دلیل ساختمان‌های بلند، دیدن طلوع فجر امکان ندارد، در صورتی که فردی با اعتماد به ساعتش که ساعت چهار را نشان می‌دهد است مشغول خوردن سحری شود و بعد معلوم شود که باطری ساعت تمام شده و در واقع ساعت چهار و ربع بوده است. آیا روزه‌ی چنین فردی صحیح است؟ همچنین اگر فردی در اثر خطای چشم ساعت پنج را تصور کرده که ساعت چهار صبح است و مشغول خوردن سحری می‌شود و بعد متوجه اشتباهش می‌شود و می‌فهمد بعد از طلوع فجر خورده است؟
(ج) در هر دو صورت، اگر با اعتماد بر ساعت، اطمینان به بقاء شب داشته است و بعداً کشف خلاف شده است، روزه‌اش در ماه مبارک رمضان صحیح است.

80. اگر موقعی که مشغول خوردن غذا است بفهمد صبح شده چه باید بکند؟
(ج) باید لقمه را از دهان بیرون بیاورد، و اگر عمد¹ آن را فرو ببرد روزه‌اش باطل است.

حکم موادی که از معده وارد دهان شده در حال روزه

81. گاهی اوقات انسان ترش می‌کند، یعنی موادی ترش مزه از معده او به فضای دهان او می‌آید. حال اگر روزه‌داری ترش کند و این مواد را سهواً یا عمداً قورت دهد، روزه‌اش چه حکمی دارد؟
(ج) اگر پس از آنکه به فضای دهان آمد عمداً و اختیاراً فرو برد، روزه‌اش باطل می‌شود ولی سهواً مبطل روزه نیست.

فرو بردن اخلاط سر و سینه در حال روزه

82. هنگامی که مبتلا به بیماری زکام بودم، مقداری از اخلاط سر و سینه در دهانم جمع شده بود که به جای بیرون انداختن، آن را فرو بردم، آیا روزه ام صحیح است یا خیر؟ در بعضی از روزهای ماه مبارک رمضان در منزل یکی از اقوام بودم که بر اثر زکام و خجالت و حیا مجبور شدم با خاک، تیمم بدل از غسل واجب بکنم و تا نزدیک ظهر غسل نکردم. این کار برای چند روز تکرار شد، آیا روزه ام در آن روزها صحیح است یا خیر؟

(ج) فرو بردن اخلاط سر و سینه ضرری به روزه نمی‌رساند، ولی اگر به فضای دهان رسیده باشد بنا بر احتیاط واجب باید از فرو بردن آن خودداری نماید، و اما ترک غسل جنابت قبل از طلوع فجر روزی که می‌خواهید روزه بگیرید و انجام تیمم بدل از غسل به جای آن، اگر به خاطر عذر شرعی باشد و یا تیمم در آخر وقت و به خاطر تنگی آن باشد، موجب بطلان روزه نیست و روزه شما با تیمم صحیح است. در غیر این صورت، روزه شما در آن روزها باطل است.

فرو رفتن غذای باقی مانده بین دندانها

83. در یکی از روزهای ماه رمضان روزه گرفتم ولی دندان‌هایم را مسواک نزد، و بدون این که باقی‌مانده غذاهای لابلائی دندانها را عمدتاً ببلعم، خودبه‌خود بلعیده شده است. آیا قضای روزه آن روز بر من واجب است؟
(ج) اگر علم به وجود باقی‌مانده غذا در بین دندان‌هایتان و یا علم به رسیدن آن به حلق نداشته‌اید و فرو رفتن آن هم عمدی و بالتفات نبوده، قضای روزه بر شما واجب نیست.

خلال کردن دندان

84. خلال کردن دندان بعد از خوردن غذا برای کسی که فردایش قصد گرفتن روزه را دارد، چه حکمی دارد؟
(ج) خلال کردن بعد از غذا برای کسی که قصد روزه دارد واجب نیست حتی اگر احتمال دهد که خلال نکردن موجب داخل شدن غذای لابلائی دندانها به حلق می‌شود؛ و اگر بعد از آن سهواً هم غذا داخل حلق شد، روزه‌اش باطل نمی‌شود؛ بلکه اگر یقین داشته باشد که ترک آن باعث داخل شدن غذا به حلق می‌شود واجب است خلال کند و اگر نکرد، با فرض داخل شدن غذا به حلق بلکه مطلقاً (بنا بر احتیاط واجب) روزه‌اش باطل می‌شود.

مسواک با خمیر دندان

85. آیا مسواک کردن با خمیر دندان، در حال روزه اشکال دارد؟
(ج) اشکال ندارد؛ ولی باید از فرو رفتن آب دهان که آغشته با خمیر دندان و آب است جلوگیری شود.

استفاده از نخ دندان

86. حکم استفاده از نخ دندان - که فلوراید و طعم نعنا دارد - در حال روزه چیست؟
(ج) اگر آب دهان را فرو نبرد، اشکال ندارد.

جویدن آدامس و مکیدن کندر

87. جویدن آدامس و مکیدن کندر برای روزه دار چه حکمی دارد؟
(ج) اگر چیزی وارد حلق نمی‌شود مانعی ندارد، ولی مکیدن کندر روزه را باطل می‌کند.

باطل کردن روزه با اصرار دیگری

88. اگر روزه دار باشم و مادرم مرا وادار به خوردن غذا یا نوشیدن کند، آیا روزه ام باطل می شود؟
(ج) خوردن و آشامیدن روزه را باطل می کند، هرچند بر اثر درخواست و اصرار شخص دیگری باشد.

انجام مبطلات روزه با اجبار دیگری

89. اگر چیزی به زور وارد دهان روزه دار شود و یا سر او به همان صورت داخل آب گردد، آیا روزه اش باطل می شود؟ اگر وادار به باطل کردن روزه اش شود، مثلاً به او بگویند که اگر روزه ات را نخوری، ضرری به خودت یا مالت وارد می سازیم، او هم برای دفع این ضرر غذا بخورد، آیا روزه اش صحیح است؟
(ج) روزه شخص روزه دار با داخل شدن چیزی در حلقش بدون اختیار و یا با فرو بردن سرش به همان صورت به زیر آب باطل نمی شود، ولی اگر خودش بر اثر اکراه دیگری مرتکب مفطری شود، روزه اش باطل خواهد شد.

حکم افطار سهوی

90. اگر شخص روزه دار در اثر فراموشی چیزی بخورد، آیا تذکر دادن به او واجب است؟
(ج) خیر، تذکر دادن به او واجب نیست.

ضرورت نوشیدن آب برای خلبان و مهمان دار روزه دار

91. اگر هواپیما در ارتفاع بالا و مسیر طولانی در حال پرواز باشد و پرواز حدود دو ساعت و نیم تا سه ساعت طول بکشد، مهمان دار و خلبان هواپیما برای حفظ تعادل خود هر بیست دقیقه احتیاج به نوشیدن آب دارند، در این صورت آیا در ماه مبارک رمضان، کفاره و قضای روزه بر آنها واجب می شود؟
(ج) اگر روزه برای آنها ضرر داشته باشد، جایز است که با نوشیدن آب افطار نمایند و قضای آن را به جا آورند و در این حالت کفاره بر آنها واجب نیست.

مضمضه و غرغره آب در حال روزه

92. اگر روزه دار آب را به قصد رفع عطش در دهان گردانده و بیرون بریزد به طوری که هیچ مقداری از آب پایین نرود چه حکمی دارد؟
(ج) در فرض سؤال اشکال ندارد.

93. آیا بعد از مضمضه کردن - چه برای وضو و چه غیر آن - در حال روزه ماه رمضان واجب است روزه دار سه مرتبه آب دهانش را بیرون بریزد؟
(ج) چنین کاری واجب نیست. آنچه واجب است خارج کردن آب از دهان است و اگر یقین پیدا کرده که آب خارج شده چیز دیگری بر او واجب نیست.

94. حکم غرغره کردن برای روزه دار چیست؟

(ج) اگر هنگام غرغره کردن، آب از حلق به پایین برود، روزه باطل می شود.

خارج کردن زبان از دهان در حال روزه

95. خارج کردن آب دهان و دوباره آن را وارد دهان کردن باطل کننده روزه است. آیا بیرون آوردن زبان هم همان حکم را دارد که اگر کسی زبانش به هر دلیلی بیرون بیاورد موجب باطل شدن روزه می شود؟
(ج) صرف این ضرری به صحت روزه نمی زند.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

احساس داخل شدن شکر در دهان در حال روزه

96. وقتی در ماه رمضان به کارگاه قند و شکر می‌رویم، احساس می‌کنیم که شکر داخل دهان شده، آیا روزه‌مان باطل می‌شود؟
(ج) صرف احساس داخل شدن آن در دهان و حتی داخل شدن در دهان بدون اینکه فرو برده شود، ضرری به صحت روزه نمی‌زند.

جماع (آمیزش جنسی)

روابط زناشویی روزه دار

97. مردی که نمی تواند روزه بگیرد، آیا می تواند با همسر روزه دار خود نزدیکی کند؟
(ج) خیر، جایز نیست.

شوخی و ملاحظه با همسر در حال روزه

98. اگر مردی با همسرش در روز ماه رمضان شوخی و ملاحظه نماید، آیا به روزه اش ضرر می رساند؟
(ج) اگر منجر به انزال منی نشود، به روزه خللی وارد نمی کند.

جماع زوجین در حال روزه

99. س اگر شوهر با همسر خود در ماه رمضان جماع نماید و زن نیز به آن راضی باشد چه حکمی دارد؟
(ج) بر هر یک از آنان حکم افطار عمدی جاری است و علاوه بر قضا، کفاره هم بر هر دو واجب است.

جماع از روی فراموشی

100. اگر شخص روزه دار در اثر فراموشی آمیزش جنسی کند آیا به روزه اش ضرر می رساند؟
(ج) اگر فراموش کند که روزه است و آمیزش جنسی کند، روزه ی او باطل نمی شود، ولی هر لحظه که یادش آمد باید فوراً از حال آمیزش خارج شود وگرنه روزه اش باطل است.

باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح

101. کسی که در شب ماه رمضان دچار جنابت است باید تا پیش از اذان صبح غسل کند. اگر جنب عمد¹ تا آن هنگام غسل نکند روزه اش باطل است. این حکم در مورد روزهی قضای ماه رمضان - حتی در حالت غیر عمد - نیز جاری است.

102. اگر در شب ماه رمضان جنب شود و بدون تعمد تا اذان صبح غسل نکند، مثل اینکه در خواب جنب شود و خواب او تا بعد از اذان صبح ادامه یابد، روزه اش صحیح است.

103. کسی که در بیداری جنب شده یا پس از جنب شدن در حال خواب، بیدار شده، و می داند که اگر به خواب رود، تا پیش از اذان صبح برای غسل بیدار نخواهد شد، جایز نیست قبل از غسل کردن بخوابد، و اگر خوابید و پیش از اذان غسل نکرد، روزه اش باطل است ولی اگر احتمال می دهد که پیش از اذان صبح برای غسل بیدار خواهد شد و تصمیم بر غسل داشته باشد ولی بیدار نشود، روزه اش صحیح است ولی اگر دوباره خوابید و تا صبح بیدار نشد، باید قضای آن روز را به جا آورد.

104. کسی که در شب ماه رمضان وظیفه دارد غسل کند، اگر به دلیل تنگی وقت یا مضر بودن آب و امثال آن نتواند غسل کند، باید تیمم بدل از غسل به جا آورد.

105. اگر در حال روزه در خواب جنب شود، روزه اش باطل نمی شود.

106. اگر روزه دار در روز ماه رمضان و سایر ایام که روزه است در حال خواب جنب شد، پس از بیدار شدن واجب نیست فوراً غسل کند.

107. زنی که از عادت ماهانه پاک شده و باید غسل کند و همچنین زنی که از نفاس (خونریزی زایمان) پاک شده و غسل بر او واجب است، اگر غسل را تا اذان صبح روز ماه رمضان تأخیر اندازد روزه اش باطل است.

108. زن اگر در حال روزه دچار عادت ماهیانه و یا زایمان شد، روزهی او باطل می شود.

جنابت عمدی در شب ماه رمضان با عدم امکان غسل

109. کسی که آب در اختیار ندارد و یا به دلیل عذرهای دیگر غیر از تنگی وقت نمی تواند غسل جنابت بکند، آیا جایز است عمد¹ خود را در شب های ماه مبارک رمضان از طریق حلال جنب کند؟
(ج) اگر وظیفه او تیمم باشد و بعد از این که خود را جنب کرده، وقت کافی برای تیمم داشته باشد، این کار برای وی جایز است.

تیمم در تنگی وقت با ترك عمدی غسل

110. کسی که پیش از اذان صبح، با حالت احتلام از خواب بیدار می شود، آیا می تواند تا نزدیک اذان، غسل نکند و تیمم کند؟
(ج) اگر غسل را به تأخیر اندازد تا جایی که وقت تنگ شود، گناه کرده است. در این صورت باید پیش از اذان صبح، تیمم کند و روزه او صحیح است.

111. اگر فرد جنب در ماه رمضان عمداً غسل نکند تا وقت تنگ شود و با تیمم وارد صبح شود حکم روزه اش چیست؟
(ج) روزه اش صحیح است گرچه در فرض سؤال مرتکب معصیت شده است.

غفلت روزه دار از غسل جنابت قبل از اذان صبح

112. اگر غسل جنابت برای روزه ماه رمضان یا روزه های دیگر فراموش شود و در اثناء روز به یاد انسان بیفتد، چه حکمی دارد؟
(ج) اگر در روزه ماه رمضان غسل جنابت را در شب تا طلوع فجر فراموش کند و با حالت جنابت صبح نماید، روزه اش باطل است و احوط این است که قضای روزه ماه رمضان هم در این حکم به آن ملحق شود. ولی در سایر روزه ها، روزه بر اثر آن باطل نمی شود.

غفلت از احتلام قبل از اذان صبح

113. شخصی در ماه مبارک رمضان قبل از اذان صبح بیدار شده و متوجه محتلم شدن خود نشده و دوباره خوابیده و در اثنای اذان صبح بیدار شده و علم به جنابت خود پیدا می کند و یقین دارد که احتلامش قبل از اذان صبح بوده است، روزه او چه حکمی دارد؟
(ج) اگر پیش از اذان صبح متوجه احتلام خود نشده است، روزه اش صحیح است.

شک در احتلام در شب ماه رمضان

114. اگر مکلف در شب ماه رمضان قبل از فجر شک کند که محتلم شده یا نه، ولی به شک خود اعتنا نکند و دوباره بخوابد و بعد از اذان صبح بیدار شود و متوجه گردد که قبل از طلوع فجر محتلم شده است، چه حکمی دارد؟
(ج) اگر بعد از بیداری اول اثری از احتلام در خود مشاهده نکند، بلکه فقط احتمال آن را بدهد و چیزی بر او کشف نشود و تا بعد از اذان بخوابد، روزه اش صحیح است، هرچند بعد از آن معلوم شود که احتلام او مربوط به قبل از اذان صبح است.

روزه در صورت بقا بر جنابت تا اذان صبح

115. اگر فردی به سبب برخی از مشکلات تا اذان صبح بر جنابت باقی بماند، آیا روزه گرفتن در آن روز برای او جایز است؟
(ج) در غیر ماه رمضان و قضای آن اشکال ندارد، ولی نسبت به روزه ماه رمضان تفصیل دارد اگر معذور از غسل است، تیمم کردن بر او واجب است و اگر تیمم هم نکند، روزه اش صحیح نیست.

116. آیا جایز است شخص جنب بعد از طلوع آفتاب غسل جنابت نماید و روزه قضا یا مستحب بگیرد؟

(ج) اگر عمدتاً تا طلوع فجر بر جنابت باقی بماند، روزه ماه رمضان و قضای آن از او صحیح نیست، ولی اقوی صحت روزه های دیگر به خصوص روزه مستحبی است.

خوابیدن شخص جنب تا اذان صبح

117. اگر مکلف در شب ماه رمضان قبل از اذان صبح بیدار شود و ببیند که محتلم شده است و دوباره پیش از اذان صبح به امید این که برای غسل کردن بیدار می شود بخوابد و تا بعد از طلوع آفتاب در خواب بماند و غسل خود را تا اذان ظهر به تأخیر بیندازد و بعد از اذان ظهر غسل کرده و نماز ظهر و عصر بخواند، روزه آن روز او چه حکمی دارد؟
(ج) در فرض سؤال که خواب اول است روزه اش صحیح است ولی اگر دوباره خوابید و تا صبح بیدار نشد باید قضای آن روز را به جا آورد.

118. سال قبل در سحر ماه رمضان غسل جنابت بر من واجب شد و وقتی بیدار شدم با خود گفتم صبر می کنم تا وقت تنگ شود

آنگاه تیمم به نیابت از غسل می‌کنم ولی خوابم برد و بیدار نشدم تکلیف من چیست؟
(ج) اگرچه بنا داشتید به وظیفه خود در تنگی وقت عمل کنید، لکن قضای آن روز بر شما واجب است بلی اگر وظیفه شما تیمم بوده باشد و تصمیم بر تیمم هم قبل از فجر داشته باشید لکن خوابتان برده باشد، در خواب اول روزه صحیح است.

فرا رسیدن وقت اذان در حین غسل واجب
119. اگر فرد جنب نزدیک اذان صبح از خواب بیدار شده و اقدام به غسل نماید اما قبل از اتمام غسل اذان گفته شود، روزه او چه حکمی پیدا می‌نماید؟
(ج) اگر با علم یا گمان به اینکه وقت برای غسل دارد، شروع به غسل کرده، کفایت می‌کند و روزه‌اش صحیح است.

120. اگر قبل از اذان صبح شروع به غسل کنم ولی در اثنای غسل، وقت اذان صبح فرا برسد، (مثلاً در حال شستن سر و گردن یا نیمه راست هستم که اذان شروع شود) آیا روزه‌ام صحیح است؟
(ج) اگر اعتقاد داشته‌اید که وقت برای غسل دارید، روزه‌تان صحیح است.

ترك غسل و باقی ماندن بر جنابت از روی خجالت
121. ما در منطقه سردسیری زندگی می‌کنیم که نه حمام دارد و نه مکانی برای استحمام، وقتی در ماه مبارک رمضان به حالت جنابت از خواب بیدار می‌شویم، با توجه به این که غسل کردن جوانان در نیمه شب در برابر مردم با آب مشک یا حوض عیب شمرده می‌شود و آب هم در آن وقت سرد است، تکلیف ما برای روزه فردا چیست؟ آیا تیمم جایز است؟ در صورتی که غسل نکنند، افطار کردن روزه آن روز چه حکمی دارد؟
(ج) مجرد مشقت یا عیب شمرده شدن اغتسال جوانان در نیمه شب، عذر شرعی محسوب نمی‌شود، بلکه مادامی که غسل، حرجی و موجب ضرر برای مکلف نشود، غسل کردن به هر صورتی که امکان دارد واجب است، و در صورت حرج یا ضرر باید قبل از طلوع فجر تیمم کند و با تیمم بدل از غسل جنابت پیش از طلوع فجر روزه اش صحیح است، و اگر تیمم نکند روزه اش باطل است، ولی امساک در طول روز بر او واجب می‌باشد.

122. شخصی در ماه رمضان در جایی مهمان شد و شب را در آن منزل خوابید و در نیمه های شب محتلم گردید و چون مهمان بود و با خود لباسی نداشت، برای فرار از روزه، تصمیم گرفت بعد از طلوع فجر مسافرت نماید، لذا بعد از طلوع فجر بدون این که چیزی بخورد به قصد مسافرت، حرکت نمود. سؤال این است که آیا قصد سفر توسط او موجب سقوط کفاره هست یا خیر؟
(ج) اگر با حالت جنابت از خواب بیدار شود و علم به جنب بودن خود داشته باشد و قبل از فجر اقدام به غسل یا تیمم نکند، مجرد قصد سفر در شب و یا مسافرت در روز برای سقوط کفاره از او کافی نیست.

123. در بعضی از روزهای ماه مبارک رمضان در منزل یکی از اقوام بودم که بر اثر زکام و خجالت و حیا مجبور شدم با خاک، تیمم بدل از غسل واجب بکنم و تا نزدیک ظهر غسل نکردم. این کار برای چند روز تکرار شد، آیا روزه ام در آن روزها صحیح است یا خیر؟

(ج) ترک غسل جنابت قبل از طلوع فجر روزی که می‌خواهید روزه بگیرید و انجام تیمم بدل از غسل به جای آن، اگر به خاطر عذر شرعی باشد و یا تیمم در آخر وقت و به خاطر تنگی آن باشد، موجب بطلان روزه نیست و روزه شما با تیمم صحیح است. در غیر این صورت، روزه شما در آن روزها باطل است.

جهل در وجوب یا کیفیت غسل جنابت

روزه جاهل به وجوب غسل یا کیفیت آن

124. کسی که به سن تکلیف رسیده ولی جاهل به وجوب غسل و کیفیت آن بوده و بعد از گذشت مدتی در حدود ده سال متوجه مسأله تقلید و وجوب غسل بر او شده است، چه حکمی دارد؟ وظیفه او نسبت به قضای نمازها و روزه های گذشته اش چیست؟ (ج) قضای نمازهایی که در حال جنابت خوانده، بر او واجب است، و همچنین قضای روزه هم در صورتی که می دانسته جنب است، ولی جاهل به وجوب غسل بر جنب برای روزه گرفتن بوده، بر او واجب است.

125. اگر شخصی در حال جنابت چند روز روزه بگیرد و نداند که طهارت از جنابت شرط صحت روزه است، آیا کفاره روزه هایی که در حال جنابت گرفته بر او واجب است یا این که قضای آن ها کافی است؟ (ج) در فرض مرقوم قضا کفایت می کند.

126. جوانی بر اثر نادانی قبل از چهارده سالگی و بعد از آن، اقدام به استمنای می کرده که بر اثر آن از او منی خارج می شده، ولی نمی دانسته که خروج منی باعث جنابت می شود و باید برای نماز و روزه غسل کند، تکلیف او چیست؟ آیا برای مدتی که استمنای می کرده و منی از او خارج می شده، غسل بر او واجب است؟ آیا نماز و روزه های او از گذشته تا حال که در حال جنابت انجام گرفته باطل بوده و قضای آن ها واجب است؟

(ج) برای هرچند بار خروج منی اگر تا به حال غسل نکرده است یک غسل جنابت کافی است، و باید همه نمازهایی را که یقین دارد در حال جنابت خوانده است، قضا نماید. و اگر این عمل در شب های ماه رمضان انجام گرفته و جاهل به موضوع جنابت بوده، روزه های او قضا ندارد و محکوم به صحت است. ولی اگر عالم به خروج منی و جنابت بوده و نمی دانسته که برای صحت روزه، غسل بر او واجب است، باید روزه همه روزهایی را که در حال جنابت گرفته است قضا نماید.

127. آیا جماع از نشانه های بلوغ محسوب می شود و با انجام آن، تکالیف شرعی واجب می گردند؟ و اگر فردی از آن آگاهی نداشته باشد و چندین سال بگذرد، آیا غسل جنابت بر او واجب می شود؟ و آیا اگر اعمال مشروط به طهارت مانند نماز و روزه را قبل از غسل جنابت انجام بدهد، آن اعمال باطل هستند و قضای آن ها واجب است؟

(ج) مجرد جماع بدون انزال و خروج منی از نشانه های بلوغ نیست، ولی باعث جنابت می شود و واجب است هنگام رسیدن به سن بلوغ غسل کند و تا زمانی که یکی از نشانه های بلوغ در فردی تحقق پیدا نکرده، شرعاً حکم به بلوغ او نمی شود و مکلف به احکام شرعی نیست و کسی که در کودکی بر اثر جماع جنب شده و سپس بعد از رسیدن به سن بلوغ، بدون انجام غسل جنابت نماز خوانده و روزه گرفته، واجب است نمازهای خود را اعاده کند، ولی در صورتی که جهل به جنابت داشته، قضای روزه هایش واجب نیست.

روزه انجام شده با غسل باطل

128. من غسل جنابت را به این ترتیب انجام می دادم که ابتدا سمت راست بدن بعد سر و سپس قسمت چپ بدن را می شستم. در سؤال و تحقیق در این زمینه هم کوتاهی کرده ام، نماز و روزه ام چه حکمی دارند؟ (ج) غسل به کیفیت مذکور باطل است و موجب رفع حدث نمی شود. لذا نمازهایی که با چنین غسلی خوانده شده، باطل و قضای آن ها واجب است. ولی روزه ها با فرض این که معتقد به صحت غسل به صورت مذکور بوده اید و بقای شما بر جنابت، عمدی

نبوده است، محکوم به صحت است.

129. شخصی بر اثر جهل به حکم شرعی، مدتی ترتیب را در غسل رعایت نکرده است، نماز و روزه او چه حکمی دارد؟
(ج) اگر غسل را به نحوی انجام داده که شرعاً باطل است، قضای نمازهایی که در این حالت با حدث اکبر خوانده، واجب است. ولی روزه اش، اگر در آن هنگام اعتقاد به صحت غسل خود داشته، محکوم به صحت است.

130. در حدود 2 سال پیش در رساله چند مرجع، فتوای حضرت آقا در مورد رعایت ترتیب بین راست و چپ در غسل را این گونه یافتیم که این رعایت بنا بر احتیاط واجب است. آن احتیاط را به مرجع دیگری که رعایت ترتیب را احتیاط مستحب می دانست، عدول کردم. حالا فهمیدیم که فتوای آقا وجوب رعایت ترتیب است، تکلیف من نسبت به نماز و روزه‌هایم در طول این دو سال چگونه است؟
(ج) نماز و روزه‌های گذشته محکوم به صحت است.

روزه با یقین به بطلان یکی از غسل‌های جنابت
131. اگر شخصی در ماه مبارک رمضان سه بار غسل جنابت کند، مثلاً در روزهای بیستم، بیست و پنجم و بیست و هفتم غسل نماید، و بعد یقین کند که یکی از آن غسل‌ها باطل بوده است، نماز و روزه او چه حکمی دارد؟
(ج) روزه اش صحیح است، ولی بنا بر احتیاط، قضای نمازها به طوری که یقین به فراغت ذمه پیدا کند، واجب است.

روزه در صورت غسل با آب نجس
132. اگر شخصی در ماه مبارک رمضان با آب نجس غسل کند و بعد از یک هفته متوجه شود که آن آب نجس بوده است، نماز و روزه او در این مدت چه حکمی دارد؟
(ج) نمازش باطل و قضای آن واجب است، ولی روزه‌های او محکوم به صحت است.

وظیفه جنب با احتمال خروج منی در حال روزه
133. شخصی مبتلا به بیماری بیرون آمدن مستمر قطرات بول به صورت موقت است، یعنی بعد از بول کردن، به مدت یک ساعت یا بیشتر قطرات آن از او خارج می گردد. با توجه به این که وی در بعضی از شب‌ها جنب شده و گاهی یک ساعت قبل از اذان بیدار می شود و احتمال می دهد که بعد از آن منی با قطرات بول خارج شود، نسبت به روزه اش چه تکلیفی دارد؟ وظیفه او برای این که با طهارت داخل وقت شود، چیست؟
(ج) اگر قبل از اذان صبح، غسل جنابت و یا تیمم بدل از آن انجام داده، روزه او صحیح است، هر چند بعد از آن بدون اختیار از او منی خارج شود.

استمنا (خود ارضایی)

134. اگر روزه‌دار عمداً کاری کند که منی از او بیرون بیاید، روزه‌اش باطل می‌شود.

کفاره استمنا در حال روزه

135. اگر مکلف علم داشته باشد به این که استمنا روزه را باطل می‌کند، ولی عمدتاً آن را انجام دهد، آیا کفاره جمع بر او واجب می‌شود؟

ج) اگر عمدتاً استمنا کند و منی هم از او خارج شود، کفاره جمع بر او واجب نمی‌شود لکن احتیاطاً مستحب آن است که کفاره جمع بپردازد.

عادت به استمنا و حکم روزه

136. شخصی چندین سال عادت به استمنا در ماه رمضان و غیر آن داشته است، نماز و روزه او چه حکمی دارد؟
ج) استمنا مطلقاً حرام است و اگر منجر به خروج منی شود، موجب غسل جنابت هم می‌شود، و اگر این عمل در حال روزه در روز ماه رمضان صورت بگیرد، در حکم افطار عمدی با حرام است، و اگر نماز و روزه را با حالت جنابت و بدون غسل و تیمم انجام دهد، نماز و روزه اش باطل و قضای آن‌ها واجب است.

جنابت روزه‌دار با نگاه به صحنه شهوت انگیز

137. شخص روزه داری در ماه رمضان به صحنه شهوت انگیزی نگاه کرده و جنب شده است. آیا با این کار روزه اش باطل می‌شود؟

ج) اگر نگاه کردن او به قصد انزال بوده و یا می‌دانسته که اگر به آن منظره نگاه کند، جنب می‌شود و یا عادت او بر این بوده است و در عین حال عمدتاً نگاه کرده و جنب شده، حکم جنابت عمدی را دارد یعنی هم قضا بر عهده او می‌باشد و هم کفاره.

جنابت روزه‌دار بر اثر صحبت با نامحرم

138. در ماه مبارک رمضان بدون وجود هیچ‌یک از آثار استمنا فقط بر اثر حالتی که هنگام مکالمه تلفنی با یک زن نامحرم در خود احساس کردم مایع منی از من خارج شد، با توجه به این که مکالمه با او به قصد لذت نبوده، آیا روزه ام باطل است یا خیر؟ در صورت بطلان، آیا کفاره هم بر من واجب است یا خیر؟

ج) اگر خروج منی بر اثر صحبت با یک زن جزء عادت های قبلی شما نبوده و به‌طور غیرارادی از شما خارج شده است، موجب بطلان روزه نمی‌شود و چیزی هم بر اثر آن بر شما واجب نیست.

احتلام در حال روزه

139. محتلم شدن در روز (خروج منی در حال خواب) روزه را باطل نمی‌کند، و هر گاه روزه‌دار بداند که اگر در روز بخوابد محتلم می‌شود، لازم نیست از خواب خود جلوگیری کند.

140. اگر روزه‌دار در حال بیرون آمدن منی از خواب بیدار شود، واجب نیست از آن جلوگیری کند.

141. اگر شخص روزه‌داری در ماه مبارک رمضان بعد از نماز صبح یا ظهر بخوابد و در خواب به صورت غیر عمد محتلم شود تکلیف چیست؟ آیا روزه آن شخص باطل می‌شود؟
(ج) روزه‌اش صحیح است.

احتلام روزه‌دار و بیدار شدن بعد از اذان صبح
142. اگر شخصی قبل از اذان صبح یا بعد از آن بخوابد و در خواب جنب شده و بعد از اذان بیدار شود، چه مدتی برای غسل کردن وقت دارد؟
(ج) در فرض سؤال، جنابت به روزه آن روز او ضرر نمی‌زند، ولی واجب است که برای نماز غسل کند و می‌تواند غسل را تا وقت نماز به تأخیر بیندازد.

احتلام بعد از فجر در ماه رمضان
143. اگر بعد از نماز فجر در ماه رمضان محتلم شوم چه باید بکنم؟
(ج) روزه صحیح است و برای نماز ظهر باید غسل کنید.

دروغ بستن به خدا و پیامبران و معصومین (علیهم السلام)

144. دروغ بستن به خدا و پیامبران و معصومین (علیهم السلام) بنا بر احتیاط، موجب باطل شدن روزه می‌شود، هر چند بعداً توبه کند و بگوید که دروغ بسته است.

دروغ بستن بر فاطمه زهرا (سلام الله علیها)
145. آیا دروغ بستن بر فاطمه زهرا (سلام الله علیها) روزه را باطل می‌کند؟
(ج) بله، بنا بر احتیاط واجب مبطل روزه است.

نسبت دادن حدیث کسا به حضرت زهرا (سلام الله علیها)
146. آیا حدیث شریف کساء را که از حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) نقل شده، حدیث معتبری می‌دانید؟ آیا نسبت دادن آن در حالت روزه به حضرت زهرا (سلام الله علیها) جایز است؟
(ج) اگر نسبت دادن آن به صورت حکایت و نقل از کتاب‌هایی باشد که آن را نقل کرده اند، اشکال ندارد.

خواندن دعا در ماه رمضان با شك در صحت آن
147. دعاهایی مخصوص ماه رمضان به صورت دعای روز اول و روز دوم تا آخر ماه وارد شده است، قرائت آن‌ها در صورت شك در صحت شان چه حکمی دارد؟
(ج) به هر حال اگر قرائت آن‌ها به قصد رجاء ورود و مطلوبیت باشد، اشکال ندارد.

رساندن غبار غلیظ به حلق

روزه‌دار بنا بر احتیاط واجب باید غبار غلیظ را - مانند غباری که از جارو کردن زمین خاکی بر می‌خیزد - فرو ندهد، همچنین دود سیگار و دیگر دخانیات بنا بر احتیاط واجب روزه را باطل می‌کند.

فرو بردن غبار برای روزه‌دار

148. من در معدن آهن کار می‌کنم که طبیعت آن اقتضا می‌کند هر روز داخل معدن شده و در آن کار کنم و هنگام استفاده از ابزار کار غبار وارد دهانم می‌شود، بقیه ماه‌های سال هم به همین صورت بر من می‌گذرد، تکلیف من چیست؟ آیا روزه من در این حالت صحیح است؟

ج) فرو بردن غبار غلیظ هنگام روزه بنا بر احتیاط واجب موجب باطل شدن آن است و باید از آن پرهیز نمود، ولی مجرد داخل شدن غبار در دهان و بینی بدون این‌که به حلق برسد، روزه را باطل نمی‌کند.

روزه معتادین به سیگار

149. من معتاد به سیگار هستم و در ماه مبارک رمضان هر چه تلاش می‌کنم که تندخو نباشم نمی‌توانم و همین باعث ناراحتی زیاد افراد خانواده ام شده است و خودم هم از وضعیت دشوارم رنج می‌برم، تکلیف من چیست؟

ج) روزه ماه مبارک رمضان بر شما واجب است و بنا بر احتیاط واجب جایز نیست در حال روزه سیگار بکشید، و نباید بدون دلیل با دیگران تند برخورد کنید.

150. آیا کسی که معتاد به سیگار است و باید در روز حتماً چند سیگار بکشد می‌تواند روزه بگیرد و روزه او صحیح است؟

ج) بنا بر احتیاط واجب روزه‌دار باید از دودهای انواع دخانیات خودداری نماید و در صورت اضطرار وجوب روزه ساقط نیست.

استعمال دخانیات و مواد مخدر

151. حکم استعمال دخانیات مانند سیگار در حال روزه چیست؟

ج) احتیاط واجب آن است که روزه‌دار از دودهای انواع دخانیات و نیز مواد مخدّری که از راه بینی یا زیر زبان جذب می‌شود خودداری کند.

استعمال «ناس» در حال روزه

152. آیا ماده «ناس» که از توتون و غیر آن ساخته می‌شود و برای چند دقیقه زیر زبان گذاشته شده و سپس از دهان بیرون انداخته می‌شود، مبطل روزه است یا خیر؟

ج) احتیاط واجب آن است که روزه‌دار از انواع دخانیات و نیز مواد مخدّری که از راه بینی یا زیر زبان جذب می‌شود خودداری کند.

فرو بردن سر در آب

153. اگر روزه‌دار عمداً تمام سر را در آب فرو ببرد، بنا بر احتیاط واجب روزه‌اش باطل است و باید روزه‌ی آن روز را قضا کند.
154. در حکم مسأله‌ی قبل فرقی نیست میان این که در هنگام فرو بردن سر در آب، بدن او نیز در آب باشد یا این که بدن او در بیرون باشد و فقط سر را در آب فرو ببرد.
155. اگر نصف سر را در آب فرو ببرد و سپس بیرون بیاورد و نصف دیگر سر را در آب فرو کند، روزه‌اش باطل نمی‌شود.
156. اگر تمام سر زیر آب برود ولی مقداری از موها بیرون بماند، روزه‌اش باطل می‌شود.
157. اگر شک کند که تمام سر زیر آب رفته یا نه، روزه‌اش صحیح است.
158. اگر روزه‌دار بی‌اختیار در آب بیفتد و تمام سر او را آب بگیرد روزه‌اش باطل نمی‌شود ولی باید فوراً سر را از زیر آب خارج کند و همچنین اگر فراموش کند که روزه است و سر در آب فرو ببرد، روزه‌ی او باطل نمی‌شود، ولی هر گاه یادش آمد باید فوراً سر را بیرون بیاورد.

فرو بردن سر در آب مضاف

159. آیا فرو بردن سر در آب مضاف مبطل روزه است؟
(ج) مبطل نیست مگر در گلاب که احتیاط واجب آن است که سر را در آن فرو نبرد.

فرو رفتن در آب با لباس غواصی

160. کسی که با پوشیدن لباس مخصوص (مانند لباس غواصی) بدون این که بدنش خیس شود، در آب فرو رود، روزه‌اش چه حکمی دارد؟
(ج) اگر لباس به سر او چسبیده باشد، صحت روزه‌اش محل اشکال است و بنا بر احتیاط وجوبی قضای آن لازم است.

ریختن آب بر سر

161. از لثه شخص روزه داری خون زیادی خارج می‌شود، آیا روزه‌اش باطل می‌شود؟ آیا برای او ریختن آب با ظرف بر سرش جایز است؟
(ج) با خروج خون از لثه تا آن را فرو نبرده است، روزه باطل نمی‌شود. همچنین ریختن آب بر روی سر توسط ظرف و مانند آن به صحت روزه ضرر نمی‌رساند.

غسل ارتماسی روزه‌دار بر اثر فراموشی

162. اگر شخص روزه‌دار جنب باشد و تا قبل از اذان ظهر متوجه آن نشود و پس از آن غسل ارتماسی نماید، آیا روزه‌اش باطل

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

می شود؟ و اگر بعد از غسل متوجه شود که در حال روزه غسل ارتماسی نموده است، آیا قضای آن واجب است؟
(ج) اگر غسل ارتماسی بر اثر فراموشی و غفلت از روزه‌دار بودن باشد، غسل و روزه او صحیح است و قضای روزه اش بر او واجب نیست.

اماله کردن

163. اماله کردن* با چیز روان، اگر چه از روی ناچاری و برای معالجه باشد، روزه را باطل می‌کند.

استفاده بانوان از شیاف

164. داروهای مخصوصی برای معالجه بعضی از بیماری‌های زنان وجود دارد (شیافهای روغنی) که در داخل بدن گذاشته می‌شود، آیا استفاده از آن موجب بطلان روزه می‌شود؟
(ج) استفاده از آن داروها به روزه ضرر نمی‌رساند.

165. زن متأهلی هستم، در ماه رمضان باردار بوده و روزه‌داری برایم سخت بود، طبق توصیه‌ای اکثر روزهای ماه مبارک رمضان از شیاف استفاده کردم. آیا قضای این روزها را باید به‌جا آورم یا خیر؟
(ج) اگر شیاف به‌صورت جامد بوده مانعی نداشته و قضای روزه‌ها واجب نیست.

* داخل کردن داروی مایع در بدن، از طریق مخرج غائط، با ابزار مخصوص

قی (استفراغ) کردن

166. هرگاه روزه‌دار عمداً قی کند اگر چه به واسطه‌ی بیماری و مانند آن ناچار به این کار باشد، روزه‌اش باطل می‌شود ولی اگر سهواً یا بی‌اختیار قی کند اشکال ندارد.

167. اگر در هنگام آروغ زدن چیزی در دهانش بیاید باید آن را بیرون بریزد و اگر بی‌اختیار فرو رود روزه‌اش صحیح است.

قی کردن در حالت تهوع

168. اگر روزه‌دار به جهت تهوع، قی کند؛ روزه‌اش چه حکمی دارد؟

ج) اگر بی‌اختیار باشد، اشکال ندارد؛ ولی اگر از روی عمد باشد، روزه را باطل می‌کند.

برخی احکام چیزهای باطل کننده‌ی روزه

169. باطل شدن روزه بوسیله‌ی کارهایی که گفته شد (خوردن، آشامیدن و...) در صورتی است که این کارها را انسان عمداً و از روی اختیار بکند، ولی اگر از روی عمد و اختیار نباشد، مثل اینکه پایش بلغزد و در آب فرو رود، یا از روی فراموشی غذا بخورد، یا به زور چیزی در گلوئی او بریزد، روزه‌اش باطل نمی‌شود.

170. اگر روزه‌دار را مجبور کنند که خودش غذا بخورد، مثل این که بگویند اگر نخوری به جان یا مال تو صدمه می‌زنیم و او خودش برای جلوگیری از ضرر غذا بخورد، روزه‌اش باطل می‌شود.

171. اگر روزه‌دار سهواً یکی از کارهایی را بکند که موجب باطل شدن روزه است و سپس به خیال اینکه روزه‌اش باطل شده، عمدتاً بار دیگر یکی از آن کارها را انجام دهد، روزه‌ی او باطل می‌شود.

استعمال عطر در حال روزه

172. استعمال عطر برای روزه‌دار، در ماه رمضان چه حکمی دارد؟

ج) استعمال عطر برای روزه‌دار مستحب است؛ ولی بو کردن گیاهان معطر مکروه است.

منع پزشک

ملاك اعتبار منع پزشك از روزه

173. اگر پزشک شخصی را از روزه گرفتن منع کند آیا با توجه به این که بعضی از پزشکان اطلاعی از مسائل شرعی ندارند، عمل به گفته او واجب است؟

ج) اگر مکلف از گفته پزشک یقین پیدا کند که روزه برای او ضرر دارد و یا از گفته وی یا منشأ عقلایی دیگری برای او خوف از ضرر حاصل شود، روزه گرفتن برای او واجب نیست، بلکه جایز هم نیست.

منع پزشک غیر امین

174. بعضی از پزشکان که به مسائل شرعی ملتزم نیستند، بیماران را از روزه گرفتن به دلیل ضرر داشتن منع می کنند، آیا گفته این پزشکان حجت است یا خیر؟

ج) اگر پزشک امین نباشد و گفته او هم اطمینان آور نباشد و باعث خوف ضرر نشود، گفته او اعتباری ندارد و در غیر این صورت نباید روزه بگیرد.

روزه با وجود منع پزشك

175. چشم پزشک مرا از روزه گرفتن منع کرده و گفته است که به علت ناراحتی چشم به هیچ وجه نباید روزه بگیرم، ولی من به گفته او توجه نکرده و شروع به روزه گرفتن کردم که باعث بروز مشکلاتی برای من در اثنای ماه رمضان شد. به طوری که در بعضی از روزها هنگام عصر احساس ناراحتی می کنم، لذا متحیر و مردد هستم بین این که روزه نگیرم و یا ناراحتی ام را تحمل کرده و روزه را تا غروب ادامه دهم. سؤال این است که آیا اصولاً روزه گرفتن بر من واجب است؟ و در روزهایی که روزه می گیرم و نمی دانم قدرت ادامه آن را تا غروب دارم یا نه، آیا روزه ام را ادامه دهم؟ و نیت من چگونه باید باشد؟

ج) اگر از گفته پزشک متدیّن و امین اطمینان حاصل کنید که روزه برای چشم شما ضرر دارد و یا خوف ضرر داشته باشید، روزه گرفتن برای شما واجب نبوده و بلکه جایز هم نیست، و با خوف ضرر نیت روزه صحیح نیست و در صورت عدم خوف ضرر نیت روزه اشکال ندارد، ولی صحت روزه متوقف بر این است که برای شما واقعاً ضرر نداشته باشد.

176. در سال گذشته توسط پزشک متخصص مورد عمل جراحی کلیه قرار گرفتم. وی مرا از گرفتن روزه تا آخر عمر منع نمود، ولی در حال حاضر هیچ مشکل و دردی احساس نمی کنم و حتی به طور طبیعی غذا می خورم و آب می نوشم و هیچ یک از عوارض بیماری را هم حس نمی کنم، وظیفه من چیست؟

ج) اگر خود شما از ضرر روزه خوف ندارید و حجت شرعی هم بر آن ندارید، واجب است روزه ماه رمضان را بگیرید.

روزه نگرفتن به دستور پزشك و كشف خلاف

177. اگر پزشک به بیماری بگوید که روزه برای شما ضرر داد و او هم روزه نگیرد، ولی بعد از چند سال بفهمد که روزه برای وی ضرر نداشته و پزشک در تشخیص خود اشتباه کرده است، آیا قضا و کفاره بر او واجب است؟

ج) اگر از گفته پزشک متخصص و امین و یا از منشأ عقلایی دیگر، خوف از ضرر پیدا کند و روزه نگیرد، فقط قضا بر او واجب است.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

ترس از ضرر

ملاك تشخيص روزهی ضرری

178. مادرم به بیماری شدیدی مبتلاست و پدرم نیز از ضعف جسمانی رنج می برد و در عین حال هر دو روزه می گیرند که گاهی مشخص است که روزه باعث تشدید بیماری آنها می شود، تا کنون نتوانسته ام آنها را قانع کنم که لااقل هنگام شدت بیماری روزه نگیرند. خواهشمندیم ما را در مورد حکم روزه آنها راهنمایی فرمایید.

ج) ملاک تأثیر روزه در ایجاد بیماری یا تشدید آن و عدم قدرت بر روزه گرفتن تشخیص خود روزه دار نسبت به خودش است و اگر بداند روزه برای او ضرر دارد یا خوف ضرر داشته باشد و در عین حال بخواهد روزه بگیرد، روزه گرفتن برای وی حرام است.

افطار روزه به خاطر ترس از ضرر

179. اگر فردی به خاطر عذری قوی، پنجاه درصد احتمال دهد که روزه بر او واجب نیست و به همین دلیل روزه نگیرد، ولی بعداً معلوم شود که روزه بر او واجب بوده، از جهت قضا و کفاره چه حکمی دارد؟

ج) اگر افطار عمدی روزه ماه مبارک رمضان به مجرد احتمال عدم وجوب روزه بر وی باشد، در فرض سؤال علاوه بر قضا، کفاره هم بر او واجب است. اما اگر افطار به علت ترس از ضرر باشد و ترس هم منشأ عقلایی داشته باشد، کفاره واجب نیست، ولی قضا بر او واجب است.

روزه بیماران خاص

روزه بیمار کلیوی

180. اینجانب بخاطر سنگ ساز بودن کلیه هایم به توصیه دکتر متخصص نباید روزه بگیرم ولی دلم نمی آید که روزه ام را افطار کنم با توجه به اینکه صرفاً با نوشیدن سه لیوان آب در یک یا سه نوبت عذرم برطرف می شود آیا با این وضعیت می توانم روزه ام را ادامه بدهم؟

ج) اگر جلوگیری از بیماری کلیه مستلزم نوشیدن آب یا سایر مایعات در طول روز باشد، روزه گرفتن بر شما واجب نیست و بلکه جایز هم نیست و با فرض نوشیدن آب، روزه باطل می شود.

روزه بیماران دیابتی

181. از آن جا که مبتلایان به مرض قند مجبورند هر روز یک یا دو بار آمپول انسولین تزریق کنند و نباید در وعده های غذایی آن ها تأخیر و فاصله بیفتد، زیرا باعث پایین آمدن میزان قند خون و در نتیجه نوعی تشنج و بیهوشی می شود، لذا گاهی پزشکان به آن ها توصیه می کنند که در روز چهار نوبت غذا بخورند، خواهشمندیم نظر شریف خود را درباره روزه این افراد بیان فرمایید.

ج) اگر بدانند که خودداری از خوردن و آشامیدن از طلوع فجر تا غروب، به آنان ضرر می رساند یا خوف ضرر داشته باشند، روزه گرفتن بر آن ها واجب نبوده و بلکه جایز نیست.

خوردن قرص در حال روزه

182. آیا خوردن قرص فشار خون در حال روزه جایز است یا خیر؟

ج) اگر خوردن آن در ماه رمضان برای درمان فشار خون ضروری باشد، اشکال ندارد، ولی با خوردن آن روزه باطل می شود.

183. اگر من و بعضی از مردم بر این عقیده باشیم که بر استفاده از قرص ها جهت مداوا عنوان خوردن و آشامیدن صدق نمی کند، آیا عمل به آن جایز است و به روزه ام ضرر نمی زند؟

ج) خوردن قرص روزه را باطل می کند.

اضطراب به مصرف مرتب دارو در ماه رمضان

184. آیا کسی که بیمار می باشد و طبق دستور پزشک باید در بین روز سه بار قرص مصرف نماید می تواند روزه بگیرد؟

ج) نمی تواند روزه بگیرد.

تنفس مصنوعی

185. آیا تنفس مصنوعی با دستگاه روزه را باطل می کند؟

ج) تنفس مصنوعی با دستگاه موجب بطلان روزه نمی شود.

استفاده از اسپری تنگی نفس

186. نوعی داروی طبی برای اشخاص مبتلا به تنگی نفس شدید وجود دارد که عبارت است از یک قوطی که در آن مایع فشرده شده وجود دارد و با فشار دادن آن داروی مایع به صورت پودر گاز از طریق دهان وارد ریه شخص بیمار شده و موجب تسکین حال وی می گردد. گاهی بیمار مجبور می شود در یک روز چندین بار از آن استفاده کند، آیا با وجود استفاده از این دارو، روزه گرفتن جایز است؟ با توجه به این که بدون استفاده از آن روزه گرفتن غیرممکن و یا بسیار سخت خواهد بود.

ج) استفاده از وسیله مذکور اگر صرفاً برای بازکردن راه تنفسی بدون دارو باشد و یا همراه با دارویی است که به صورت پودر به ریه ها پاشیده می شود، مضر به روزه نیست.

187. من مبتلا به بیماری ریوی هستم و نمی توانم بدون دارو باشم مخصوصاً وقتی بیماری ام شدید می شود. داروی من هم به شکل اسپری است و وقتی دچار تنگی می شوم از دستگاه هم استفاده می کنم، آیا می توانم در حال روزه از دارو استفاده کنم؟

ج) وسیله مذکور اگر صرفاً برای بازکردن راه تنفسی استفاده می شود مبطل روزه نیست.

تزریق در حال روزه

تزریق واکسن

188. زدن واکسن هیپاتیت وقتی که روزه هستیم چه حکمی دارد؟ آیا روزه را باطل می‌کند؟
(ج) اگر تزریق به عضله باشد، مانع ندارد.

تزریق آمپول و سرم

189. نظر شریف جناب عالی درباره تزریق آمپول و سایر تزریقات نسبت به روزه‌داران در ماه مبارک رمضان، چیست؟
(ج) احتیاط واجب آن است که روزه دار از آمپول‌های مقوی یا مغذی و هر آمپولی که در رگ تزریق می‌شود و نیز انواع سرم‌ها خودداری کند، لکن آمپول‌های دارویی که در عضله تزریق می‌شود و نیز آمپول‌هایی که برای بی‌حس کردن به کار می‌رود، مانعی ندارد.

190. حکم تزریق سرم در حال روزه ماه رمضان چیست؟

(ج) بنا بر احتیاط واجب، باید از تزریق سرم خودداری کند؛ خواه جنبه غذایی و تقویتی داشته باشد، یا جنبه دوائی و مانند آن.

تزریق خون

191. بیماری تالاسمی دارم و مجبورم که خون بزنم، روزه‌ام را گرفته‌ام. آیا روزه‌ام درست است یا این که باید قضای آن را به‌جا بیاورم؟
(ج) تزریق خون به احتیاط واجب موجب بطلان روزه است.

خروج خون در حال روزه

192. آیا خارج کردن خون از بدن در ماه رمضان از مبطلات روزه است؟
(ج) جزو مبطلات روزه نیست، ولی خارج کردن خونی که موجب ضعف شود - با حجامت و غیره - برای روزه‌دار کراهت دارد.

احکام دندان پزشکی

ترمیم یا کشیدن دندان فرد روزه‌دار

193. آیا کارهای دندانپزشکی از قبیل کشیدن دندان، عصب کشی، بی‌حسی، پر کردن، روزه را باطل می‌کند؟
(ج) اگر چیزی وارد حلق نشود، روزه صحیح است.

خون آمدن از دهان روزه‌دار

194. آیا اگر از دهان شخص روزه‌دار خون بیاید، روزه اش باطل می‌شود؟
(ج) روزه به سبب آن باطل نمی‌شود، ولی واجب است که از رسیدن خون به حلق جلوگیری کند.

خون لثه و دندان

195. اگر از دهان و لثه‌ها خون بیاید موقع ماه مبارک رمضان آیا باید داخل دهان را هم تطهیر کرد؟
(ج) بلعیدن آن جایز نیست و اگر در حال روزه عمدتاً ببلعد حکم افطار به حرام را دارد و شستن داخل دهان لازم نیست.

شک در فرو بردن خون لثه در حال روزه

196. من در بیشتر روزها آب دهانم با خونی که از لثه‌هایم می‌آید مخلوط می‌شود و گاهی نمی‌دانم آب دهانی که فرو می‌برم همراه با خون است یا خیر؟ روزه ام با این حال چه حکمی دارد؟
(ج) اگر خون لثه در آب دهان مستهلک شود، محکوم به طهارت است و بلعیدن آن اشکال ندارد و مبطل روزه نیست، و همچنین در صورت شک در همراه بودن آب دهان با خون، فرو بردن آن اشکال ندارد و به صحت روزه ضرر نمی‌زند.

استفاده از نگه‌دارنده دندان

197. حکم استفاده از وسیله نگه‌دارنده متحرک برای دندان‌ها در حال روزه چیست؟
(ج) مانعی ندارد.

شیر دهی و بارداری بانوان

روزه زن باردار

198. آیا روزه گرفتن بر زن بارداری که نمی داند روزه برای جنین او ضرر دارد یا خیر، واجب است؟

ج) اگر بر اثر روزه، خوف ضرر بر جنین داشته باشد و خوف وی هم دارای منشأ عقلایی باشد، افطار بر او واجب است و در غیر این صورت واجب است که روزه بگیرد.

روزه زن باردار و شیرده با ترس از ضرر

199. زنی که کودک خود را شیر می داده و باردار هم بوده و در همان حال روزه ماه رمضان را هم گرفته است، و هنگام زایمان فرزندش مرده به دنیا آمد، اگر از ابتدا احتمال ضرر را می داده و در عین حال روزه گرفته است:

الف. آیا روزه اش صحیح است یا خیر؟

ب. آیا دیه بر ذمه او هست یا خیر؟

ج. اگر احتمال ضرر نمی داده، ولی بعداً معلوم شده که روزه گرفتن برای جنین ضرر داشته، چه حکمی دارد؟

ج) اگر با وجود خوف از ضرری که دارای منشأ عقلایی است، روزه گرفته باشد و یا بعداً برایش معلوم شود که روزه برای وی یا برای جنین اش ضرر داشته، روزه اش صحیح نیست و قضای آن بر او واجب است، ولی ثبوت دیه جنین متوقف بر این است که ثابت شود فوت جنین مستند به روزه گرفتن وی است.

200. زنی در دو سال متوالی در ماه مبارک رمضان حامله بوده و قدرت روزه گرفتن در آن ایام را نداشته است، ولی در حال حاضر توانایی روزه گرفتن را دارد، حکم او چیست؟ آیا کفاره جمع بر او واجب است یا فقط قضای آن را باید به جا آورد؟ تأخیر او در قضای روزه چه حکمی دارد؟

ج) اگر بر اثر عذر شرعی روزه ماه رمضان را نگرفته، فقط قضا بر او واجب است، و در صورتی که عذر او در خوردن روزه خوف از ضرر روزه بر جنین یا کودکش بوده، باید علاوه بر قضا، برای هر روز یک مدّ طعام به عنوان فدیّه بپردازد، و اگر قضا را بعد از ماه رمضان تا ماه رمضان سال بعد، بدون عذر شرعی به تأخیر انداخته، فدیّه دیگری هم بر او واجب است یعنی باید برای هر روز یک مدّ طعام به فقیر بدهد. و در صورتی که عذر او خوف ضرر برای خودش بوده، حکم سایر موارد خوف ضرر را دارد که در صورت استمرار این خوف تا ماه رمضان سال بعد، قضا از وی ساقط است و فقط فدیّه (یک مد طعام) بر او واجب است.

عادت ماهیانه بانوان

حائض شدن در حال روزه

201. اگر زن در ماه مبارک رمضان دو ساعت یا کمتر مانده به اذان مغرب حیض شود، آیا روزه اش باطل می شود؟
(ج) روزه اش باطل است.

202. اگر زنی که به خاطر نذر روزه روز معینی روزه دار است، در حال روزه حیض شود، چه تکلیفی دارد؟
(ج) روزه اش با عادت شدن، ولو در یک جزء از روز باشد، باطل می شود و قضای آن روز بعد از پاک شدن بر او واجب است.

203. زنی که می خواهد شصت روز روزه کفاره بگیرد و در اثناء به روزهای عادت ماهانه و امثال آن می رسد چه باید بکند؟
(ج) پس از پایان آن روزها می تواند بقیه ی روزه ها را بگیرد و لازم نیست آنها را از سر بگیرد.

پاک شدن از حیض پیش از اذان صبح

204. اگر زن حائض در ماه رمضان، پیش از اذان صبح از حیض پاک شود، تکلیف او چیست؟
(ج) اگر برای غسل وقت دارد، باید غسل کند و اگر وقت تنگ است، باید تیمم کند و روزه اش صحیح است. و اگر از روی عمد، غسل یا تیمم نکند، روزه اش باطل است و باید کفاره بدهد.

علم به پاک شدن از حیض در اثنای روز ماه رمضان

205. اگر زنی بعلت عدم اطمینان به پاکی از حیض، در سحر ماه رمضان غسل نکند و در بین روز متوجه شود که پاک شده بوده آیا تکلیفش در این روز امساک است؟
(ج) در فرض سؤال اگر مفطری را مرتکب نشده، نیت روزه می کند و بنابر احتیاط واجب این روز را قضا نماید اما در صورت ارتکاب مفطر کفاره آن روز بر او واجب نیست.

شرایط وجوب زکات فطره

زکات فطره میهمان

225. میهمانی که فقط شب عید فطر به خانه انسان بیاید، تکلیف فطره اش چه می شود؟
(ج) فطره او بر عهده صاحب خانه نیست.

226. اگر انسان شب عید فطر میهمان داشته باشد و صبح متوجه شود که عید بوده؛ آیا فطره آنها بر او واجب است؟
(ج) ناآگاهی از رؤیت هلال، تأثیری در حکم پرداخت فطره ندارد لکن گذشت که فطره میهمان یک شبه بر عهده خودش می باشد.

227. اگر میهمان فطره خودش را بدهد، آیا از عهده صاحب خانه ساقط می شود؟
(ج) در فرضی که نان خور محسوب شود اگر با اجازه صاحب خانه و از طرف او فطره خودش را بدهد، از عهده میزبان ساقط می شود.

زکات فطره فقیر

228. آیا پرداخت زکات فطره بر کسی که توان مالی ندارد، واجب است؟
(ج) اگر فقیر باشد، زکات فطره بر او واجب نیست و اگر سه کیلو گندم و مانند آن و یا قیمت آنها را دارد، مستحب است آن را به عنوان زکات فطره بدهد و چنانچه افرادی تحت تکفل دارد، می تواند آن را به قصد فطره، بین نفرات خانواده دست گردان کنند و بهتر است نفر آخر، آن را به کسی بدهد که از خودشان نباشد.

زکات فطره زن تأمین کننده مخارج زندگی

229. اگر زن به جهت نیاز شوهر، در تأمین مخارج زندگی کمک کند؛ چه کسی باید زکات فطره آنها را بدهد؟
(ج) اگر زن نان خور شوهر محسوب شود، باید شوهر در صورت توانایی زکات فطره خود و همسرش را بدهد و اگر زن نان خور شوهر و کس دیگری نباشد، باید خودش زکات فطره اش را بدهد.

زکات فطره زن ناشزه

230. زنی که از تمکین شوهر خود داری می کند، آیا زکات فطره او از شوهرش برداشته می شود؟
(ج) خیر، باید شوهرش زکات فطره او را بدهد؛ مگر آنکه نان خور شخص دیگری باشد.

عدم پرداخت فطره و تکلیف زن و فرزند

231. پدری که زکات فطره نمی دهد، تکلیف زن و فرزند او چه می شود؟
(ج) بر آنان تکلیفی نیست و لازم نیست فطره بدهند.

جنس و مقدار زکات فطره

جنس زکات فطره

232. زکات فطره را باید از قوت متعارف داد، یا قوت شرعی؟
(ج) اگر از گندم، جو، خرما، برنج و مانند اینها داده شود، کفایت می کند و منحصر به قوت غالب نیست.

مقدار زکات فطره

233. مقدار فطره چقدر است؟

(ج) شخص باید برای خودش و کسانی که نان خور او محسوب می شوند، برای هر نفر سه کیلو از خوراک مردم (مانند گندم، جو، خرما، کشمش، برنج، ذرت و یا مانند اینها) و یا پول یکی از آنها را به مستحق بدهد.

زمان و مکان پرداخت زکات فطره

زمان کنار گذاشتن فطره

234. زمان کنار گذاشتن فطره و پرداخت آن چه موقع است؟
(ج) بعد از اثبات حلول ماه شوال می تواند آن را کنار بگذارد اگر نماز عید فطر می خواند، بنا بر احتیاط واجب باید پیش از نماز پرداخت کند یا کنار بگذارد و اگر نماز عید نمی خواند، تا ظهر روز عید فطر مهلت دارد.

کنار گذاشتن فطره و تصرف در آن

235. اگر شخص فطره را کنار بگذارد، می تواند از آن استفاده کند و بعد به جای آن مال دیگری بگذارد؟
(ج) خیر، باید همان را که کنار گذاشته، برای فطره بدهد

پرداخت زکات فطره پیش از ماه رمضان

236. آیا جایز است پیش از ماه رمضان، فطره را به فقیر داد؟
(ج) خیر، کفایت نمی کند؛ ولی می تواند آن را به عنوان قرض به او بدهد و در روز عید فطر، طلب خود را بابت فطره حساب کند.

انتقال زکات فطره

237. جایز است زکات فطره را در شهر دیگری بدهیم؟
(ج) اگر در محل و شهر خودش مستحق پیدا نشود، می تواند آن را به شهر دیگری ببرد.

پرداخت زکات فطره قبل از عید

238. اگر در کشور دیگری افراد مستحق و نیازمندتری باشند، آیا پرداخت زکات فطره چند روز قبل از عید برای رساندن به این مستحقین جایز است؟ اگر این کار به صورت تلفنی به شخصی باشد که وقتی به کشورم بازگشت معادل آن چه را به مستحقین داده به وی بدهم، چه طور؟
(ج) وکیل کردن دیگری جهت پرداخت فطره از طرف شما مانعی ندارد، و در وکالت بین آن چه ذکر شد تفاوتی وجود ندارد؛ ولی واجب است زکات فطره در وقت خودش داده شود.

فراموشی در پرداخت زکات فطره

239. فراموش کرده ایم زکات فطره بپردازیم، حکم آن چیست؟
(ج) اگر زکات فطره را جدا کرده اید همان را بپردازید و اگر جدا نکرده اید، بنا بر احتیاط واجب باید بدون نیت ادا و قضا جدا کرده و با قصد قربت بپردازید.

مصرف زکات فطره

کیفیت پرداخت زکات فطره

240. آیا زکات فطره را می توان به خانواده فقیر غیر متدین داد؟
(ج) در زکات فطره، عدالت گیرنده لازم نیست؛ ولی به کسی که آشکارا گناه کبیره انجام می دهد، بنا بر احتیاط نباید زکات فطره داد.

پرداخت زکات فطره به واجب النفقه

241. آیا پدر می تواند زکات فطره را به فرزند دانشجوی خود که محتاج است، بدهد؟
(ج) اگر فرزندان فقیر باشند، پدر و مادر باید مخارج واجب آنان را بپردازند و نمی توان چیزی از زکات فطره را بابت مخارج زندگی به آنها داد ولی برای ادای دین و یا مایحتاجی که تأمین آن بر پدر واجب نیست اشکال ندارد.

جمع آوری فطره و توزیع مساوی بین فقرا

242. ما - به عنوان مؤسسه خیریه کمک به فقرا و ایتم - بعد از نماز عید در مسجد جامع روستا زکات فطره را جمع آوری می کنیم. همچنان که می دانید قیمت هر صاع (سهم) متفاوت هست. آیا می توانیم کل مبالغی را که به ما می رسد جمع کرده و سپس به صورت مساوی بین فقرا تقسیم کنیم. مثلاً به یک فقیر بیست صاع و نصف یا کمتر و بیشتر از نصف بدهیم؟
(ج) احتیاط واجب آن است که به فقیر کمتر از یک صاع یا قیمتش داده نشود، هر چند جماعتی باشند که مقدار فطره به همه آنان نرسد؛ و جایز است که به هر فقیر چند صاع بلکه به مقدار مخارج سالش داده شود. و احتیاط واجب آن است که بیش از مخارج یک سال به فقیر ندهند و او هم بیشتر نگیرد.

پرداخت زکات فطره به خویشاوندان

243. آیا جایز است زکات فطره را به عنوان هدیه، به خویشاوندان آبرومند و مستحق داد؟
(ج) می تواند به عنوان هدیه بدهد و لازم نیست به او بگوید زکات فطره است؛ ولی باید در نیت قصد زکات کند.

244. آیا دادن فطره به برادر جایز است؟

(ج) اگر فقیر باشد جایز است؛ بلکه اختصاص زکات فطره به خویشاوندان و همسایگان و کسانی که به خاطر دین ترک وطن کرده اند و فقها و خردمندان و غیر آنها که دارای امتیازاتی باشند، مستحب است.

مصرف زکات فطره در امور فرهنگی

245. آیا جایز است زکات فطره را در امور فرهنگی و مذهبی که باعث نشر معارف دین می شود صرف کرد؟
(ج) صرف زکات فطره در راه نشر معارف دین اشکال ندارد؛ ولی احتیاط این است که آن را به فقیر بدهند.

فطره سادات

246. همسر از سادات می باشند با توجه به اینکه فطره ایشان به عهده اینجانب می باشد و من نیز سید نیستم و با عنایت به

اینکه فطره سادات جداگانه دریافت می‌شود آیا فطره مربوط به همسر را در محل فطره سادات باید قرار داد؟
(ج) ملاک در پرداخت فطره معیل (پرداخت کننده فطره) است نه عیال، بنابراین شما نمی‌توانید فطره خود را به سید پردازید هر چند همسر شما از سادات باشد.

پرداخت فطره به سادات فقیر

247. آیا فطره را به سادات فقیر می‌توان داد؟

(ج) غیر سادات نمی‌توانند به سادات فطره پرداخت نمایند.

مصرف زکات فطره در درمان بیمار مستمند

248. اگر شخصی وضع مالی خوبی ندارد و برای مداوای بیماری دختر بچه‌اش که هزینه زیادی دارد نیازمند پول است، آیا زکات

فطره به او تعلق می‌گیرد؟ و اگر بعداً معلوم شود که اصلاً او مستحق نبوده حکم چیست؟

(ج) اگر فقیر است، زکات فطره بر او واجب نیست و می‌توانید زکات خود را به او بدهید و اگر بفهمید فقیر نبوده چنانچه مالی را

که به او داده‌اید از بین نرفته باشد، می‌توانید پس بگیرید و به مستحق بدهید و اگر نتوانید پس بگیرید، باید از مال خودتان فطره را بدهید.

نماز عید فطر

نماز عید در عصر غیبت

249. به نظر جناب عالی، نماز عید فطر و قربان و نماز جمعه، از کدام نوع از واجبات است؟
(ج) در عصر حاضر نماز عید فطر و قربان واجب نیست، بلکه مستحب است، ولی نماز جمعه واجب تخییری است.

امامت نماز عید از طرف غیر منصوب

250. آیا در حال حاضر و بسط ید ولی فقیه، اقامه نماز عید فطر و قربان فقط توسط ولی فقیه و نمایندگان وی که مجاز به اقامه هستند باید انجام شود یا این که ائمه جماعات هم در مساجد و جاهای دیگر می‌توانند اقامه نمایند؟
(ج) اقامه نماز عید برای غیر منصوبان از طرف ولی فقیه به قصد رجا، نه به قصد ورود، اشکال ندارد اگرچه بهتر است که غیر از منصوب از طرف ولی فقیه کسی متصدی اقامه‌ی آن نشود.

اقامه نماز عید توسط ائمه جماعات مساجد

512. در گذشته معمول بود که هر امام جماعتی نماز عید فطر را در مسجد خودش اقامه می‌کرد، آیا در حال حاضر اقامه نماز عید فطر و قربان توسط ائمه جماعات جایز است؟
(ج) جایز است نمایندگان ولی فقیه که از طرف وی مجاز در اقامه نماز عید هستند و همچنین ائمه جمعه منصوب از طرف او نماز عید را در عصر حاضر به صورت جماعت اقامه نمایند، ولی احوط این است که غیر آنان آن را فرادی بخوانند و به جماعت خواندن آن به قصد رجا، نه به قصد ورود، اشکال ندارد. بله، اگر مصلحت اقتضا کند که یک نماز عید در شهر برگزار شود، بهتر است که غیر از امام جمعه منصوب از طرف ولی فقیه، کسی متصدی اقامه آن نشود.

گفتن اقامه قبل از نماز عید فطر

252. آیا نماز عید فطر اقامه دارد؟
(ج) اقامه ندارد.

253. اگر امام جماعت برای نماز عید فطر، اقامه به‌جا آورد، نماز او و سایر نمازگزاران چه حکمی دارد؟
(ج) به صحت نماز عید امام جماعت و مأمومین ضرری نمی‌رساند.

رسیدن به رکعت دوم نماز جمعه یا عید

254. اگر کسی به رکعت دوم نماز عید فطر یا قربان و رکعت دوم نماز جمعه برسد چه وظیفه‌ای دارد؟
(ج) باقی نماز را خودش به‌جا آورد.

کم یا زیاد کردن قنوت‌های نماز عید

255. آیا کم و زیاد کردن قنوت‌های نماز عید باعث بطلان آن می‌شود؟
(ج) اگر مراد از کم و زیاد نمودن، کوتاه یا طولانی خواندن قنوت‌ها است این کار موجب بطلان نمی‌شود و اگر مراد کم یا زیاد

نمودن تعداد آن‌ها است، باید نماز را همان‌طور که در کتب فقهی بیان شده، به‌جا آورد.

شک در قنوت نماز عید

256. اگر شخصی در تعداد قنوت‌های نمازهای عید سعید فطر و قربان شك کند که آیا پنج قنوت خوانده یا چهار قنوت، نمازش چه حکمی دارد؟
(ج) اگر از محل آن تجاوز نکرده، بنا را بر اقل بگذارد.

تأخیر انداختن عید برای حفظ وحدت

257. آیا جایز است برای حفظ وحدت نماز عید را تا روز بعد تأخیر انداخت؟ مخصوصاً که برخی روایات دلالت بر جواز اقامه نماز عید در روز دوم و سوم دارند.
(ج) به‌هرحال، انجام آن به قصد رجا در روز دوم مانعی ندارد.

قضای نماز عید فطر

258. آیا نماز عید فطر قضا دارد؟
(ج) قضا ندارد.

جاهایی که فقط قضا واجب است

259. کسی که در روز ماه رمضان نیت روزه نمی‌کند، یا از روی ریا روزه می‌گیرد ولی هیچ‌یک از کارهایی را که موجب باطل شدن روزه است انجام نمی‌دهد، قضای آن روز بر او واجب است ولی کفاره واجب نیست.
260. کسی که در ماه رمضان غسل جنابت را فراموش کرده و با حال جنابت یک یا چند روز، روزه بگیرد قضای آن روزها بر او واجب است.
261. اگر در سحر ماه رمضان بدون اینکه تحقیق کند صبح شده یا نه، کاری که روزه را باطل می‌کند انجام دهد، سپس معلوم شود که در آن هنگام صبح شده بوده است، باید قضای آن روز را بگیرد. ولی اگر تحقیق کند و بداند که صبح نشده و چیزی بخورد، و بعد معلوم شود که صبح بوده است قضای آن روز بر او واجب نیست.
262. اگر در روز ماه رمضان بخاطر تاریکی هوا یقین کند که مغرب شده یا کسی که خبر او شرعاً حجت است بگوید مغرب شده، و افطار کند سپس معلوم شود که هنوز در آن هنگام مغرب نبوده است، باید قضای آن روز را بجا آورد.
263. اگر بر اثر ابر گمان کند که مغرب شده و افطار کند، بعد معلوم شود که مغرب نبوده است، قضای آن روز بر او واجب نیست.
- 264- در سحر ماه رمضان تا وقتی یقین به طلوع فجر نکرده است می‌تواند کارهایی را که موجب باطل شدن روزه است انجام دهد ولی اگر بعداً معلوم شد که در آن هنگام صبح شده بوده است حکم آن [در مسأله 261] گفته شد.
- 265- در روز ماه رمضان تا وقتی یقین به فرا رسیدن مغرب نکرده باشد نمی‌تواند افطار کند و اگر با یقین به مغرب افطار کرد بعد معلوم شد که مغرب نشده بوده است، حکم آن در مسائل قبل [مسأله 262 و 263] گفته شد.
266. اگر روزه‌دار در هنگام وضو برای نماز واجب قدری آب در دهان بگرداند و مضمضه کند، و آب بی‌اختیار فرو داده شد، روزه‌اش صحیح است و قضا بر او واجب نیست. ولی در غیر وضوی نماز واجب، احتیاط واجب آن است که قضا نماید.

احکام قضای روزه

267. کسی که یک یا چند روز بیهوش و در حال اغماء بوده و روزه‌ی واجب از او فوت شده، لازم نیست قضای روزه‌ی آن روزها را به جا آورد.

268. کسی که بخاطر مستی روزه از او فوت شده، مانند اینکه بر اثر مستی نیت روزه نکرده هر چند همه‌ی روز را امساک کرده باشد، قضای روزه‌ئی که از او فوت شده واجب است.

269. کسی که نیت روزه کرده ولی سپس مست شده و همه یا بخشی از روز را با حال مستی گذرانیده بنا به احتیاط باید روزه‌ی آن روز را قضا کند، مخصوصاً در مستی‌های شدید که موجب زائل شدن عقل است. و در این مسئله و مسأله‌ی قبل فرقی نیست میان این که صرف ماده‌ی سکرآور برای او حرام باشد یا به خاطر بیماری یا بی‌اطلاعی از موضوع، حلال بوده باشد.

270. زن باید ایامی را که بخاطر عادت ماهیانه و یا زایمان روزه نگرفته پس از ماه رمضان قضا کند.

271. کسی که چند روز از ماه رمضان را بخاطر عذری روزه نگرفته، و تعداد آن روزها را نمی‌داند مثلاً نمی‌داند که آیا در روز بیست و پنجم ماه رمضان به سفر رفته تا روزهایی که از او فوت شده مثلاً شش روز باشد یا در روز بیست و ششم رفته که پنج روز باشد، می‌تواند مقدار کمتر را قضا کند و اما در صورتی که هنگام شروع عذر (مثلاً سفر) را می‌داند، مثلاً می‌داند که در روز پنجم ماه به سفر رفته ولی نمی‌داند که در شب دهم برگشته تا پنج روز فوت شده باشد یا شب یازدهم برگشته تا شش روز فوت شده باشد، در این صورت احتیاط آن است که مقدار بیشتر را قضا کند.

272. اگر از چند ماه رمضان روزه‌ی قضا داشته باشد، قضای هر کدام را که اول بگیرد مانع ندارد، ولی اگر وقت قضای آخرین ماه رمضان تنگ باشد، مثلاً پنج روز از رمضان آخر قضا داشته باشد و پنج روز هم به ماه رمضان باقی مانده باشد در این صورت احتیاط آن است که قضای رمضان آخر را بگیرد.

273. کسی که قضای روزه‌ی ماه رمضان را می‌گیرد در صورتی که وقت قضای او تنگ نباشد می‌تواند پیش از ظهر روزه‌ی خود را باطل کند، و اگر وقت تنگ است یعنی فقط به عدد روزهای قضا تا ماه رمضان آینده وقت دارد، احتیاط آن است که روزه را در پیش از ظهر هم باطل نکند.

274. کسی که به خاطر بیماری روزه ماه رمضان را نگرفته، اگر بیماری‌اش تا ماه رمضان آینده ادامه یافت، قضای رمضان گذشته از او ساقط می‌شود و باید برای هر روز یک مدّ طعام بدهد.

275. کسی که بخاطر سفر، روزه‌ی ماه رمضان را نگرفته، اگر تا ماه رمضان سال بعد در وضعیت سفر باشد قضای رمضان گذشته از او ساقط نمی‌شود و باید بعداً آن را به جا آورد، و احتیاط مستحب آن است که کفاره (یک مدّ طعام برای هر روزه) نیز بدهد.

276. اگر در ماه رمضان به سبب عذری روزه نگیرد و بعد از رمضان عذر او برطرف شود و با این حال قضای روزه‌ی خود را بجا

نیاورد تا ماه رمضان آینده فرا برسد، باید روزه را قضا کند و برای هر روز یک (مدّ) طعام بدهد.

277. اگر قضای روزه‌ی رمضان را چند سال به تأخیر بیندازد باید قضا را بگیرد و بخاطر تأخیر از سال اول کفاره (یک مدّ طعام) بدهد، ولی بخاطر تأخیر سال‌های بعد چیزی بر او واجب نمی‌شود.

278. کسی که باید برای هر روز یک مدّ طعام بدهد می‌تواند کفاره‌ی چند روز را به یک فقیر بدهد.

279. اگر پدر و نیز بنابر احتیاط واجب، مادر روزه‌ی خود را به‌خاطر عذری - غیر از سفر - به‌جای نیاورده و با این‌که می‌توانسته آن را قضا کند، قضا نیز نکرده است بر پسر بزرگتر آنان واجب است که پس از مرگ آنان خودش یا بوسیله‌ی اجیر، قضای آن روزه را به‌جا بیاورد. و اما آنچه به‌خاطر سفر به‌جا نیاورده‌اند واجب است حتی در صورتی که فرصت و امکان قضا را هم نیافته‌اند، آن را قضا کند.

280. روزه‌هایی را که پدر و مادر عمداً به‌جا نیاورده‌اند بنابر احتیاط باید بوسیله‌ی پسر بزرگتر - شخصاً یا با گرفتن اجیر - قضا شود.

روزه مستحبی و نذری با داشتن روزه قضا

281. آیا کسی که روزه واجب بر گردن اوست می‌تواند روزه مستحبی بگیرد؟
(ج) کسی که روزه قضای ماه رمضان بر گردن اوست نمی‌تواند روزه مستحبی بگیرد.

282. کسی که قضای روزه ماه رمضان بدهکار است، آیا می‌تواند روزه نذر کند؟
(ج) اگر قصد داشته باشد که روزه نذری را بعد از روزه قضا بگیرد نذرش صحیح است.

قضای روزه‌های فوت شده در سفر

283. هجده روز روزه به علت مسافرت در ماه رمضان برای انجام مأموریت دینی بر عهده ام می‌باشد، وظیفه من چیست؟ آیا قضای آن‌ها بر من واجب است؟
(ج) قضای روزه‌های ماه رمضان که بر اثر مسافرت از شما فوت شده، واجب است.

باطل کردن روزه بر اثر جهل به حکم

284. نظر شریف جناب‌عالی درباره شخصی که بر اثر جهل به مسأله، عمداً روزه اش را افطار کرده، چیست؟ آیا فقط قضا بر او واجب است یا این‌که کفاره هم باید بدهد؟
(ج) اگر به سبب بی‌اطلاعی از حکم شرعی، کاری را انجام دهد که روزه را باطل می‌کند - مثل این‌که نمی‌دانست خوردن دارو نیز مانند سایر خوردنی‌ها روزه را باطل می‌کند و در روز ماه رمضان دارو خورد - روزه‌اش باطل است و باید آن را قضا کند ولی کفاره بر او واجب نیست.

ندانستن تعداد روزه‌های قضا

285. کسی که تعداد روزه‌هایی که روزه نگرفته و مقدار نمازهایی را که نخوانده نمی‌داند، وظیفه اش چیست؟ کسی هم که نمی‌داند روزه اش را بر اثر عذر شرعی افطار کرده و یا عمداً آن را خورده است، چه حکمی دارد؟
(ج) جایز است که به قضای آن مقدار از نماز و روزه‌هایش که یقین به فوت آن‌ها دارد، اکتفا نماید، و در صورت شک در افطار عمدی کفاره واجب نیست.

شک در گرفتن روزه قضا

286. اگر شک کنم در این که اقدام به گرفتن قضای روزه‌هایی را که بر عهده ام بوده، کرده ام یا خیر تکلیف من چیست؟
(ج) اگر یقین به اشتغال قبلی ذمه خود دارید، واجب است به مقداری که موجب یقین به انجام تکلیف می شود، روزه قضا بگیرید.

قادر نبودن بر قضای روزه‌های فوت شده

287. بعضی از افراد بر اثر تبلیغات گمراه کننده کمونیست‌ها چندین سال نماز و واجبات خود را ترک کرده اند، ولی بعد از پیام تاریخی امام راحل به سران شوروی سابق پی به اشتباه خود بردند و به سوی خداوند توبه نموده اند، آن‌ها در حال حاضر قادر به قضای همه آن نمازها و روزه‌ها نیستند، وظیفه آن‌ها چیست؟
(ج) بر آنان واجب است که نمازها و روزه‌های فوت شده را به هر مقدار که قدرت دارند، قضا و هر مقداری که قادر نیستند وصیت نمایند.

فوت روزه بر اثر جهل به علائم بلوغ

288. من حدود شش ماه است که به سن تکلیف رسیده ام. چند هفته قبل از رسیدن به آن سن فکر می کردم تنها علامت بلوغ، تمام کردن پانزده سال هجری قمری است. ولی اکنون کتابی راجع به علامت‌های بلوغ پسران خواندم که در آن علامت‌های دیگری برای بلوغ ذکر شده که در من وجود دارند، ولی زمان پیدایش آن‌ها را نمی دانم. آیا در حال حاضر قضای نماز و روزه بر عهده من هست یا خیر؟ با توجه به این که من گاهی نماز می خواندم و ماه رمضان سال گذشته را به طور کامل روزه گرفته ام، وظیفه من در این باره چیست؟
(ج) قضای همه نمازها و روزه‌هایی که یقین به فوت آن‌ها پس از رسیدن به سن بلوغ و تکلیف شرعی دارید، واجب است.

289. من قبل از سن 14 سالگی محتلم می شدم و نمی دانستم که احتلام نشانه بلوغ است لذا تا سن پانزده سالگی روزه نگرفته‌ام. آیا تنها قضای روزه کفایت می کند یا کفاره هم دارد؟
(ج) قضای روزه واجب است.

قضای روزه بیمار

استمرار بیماری از ماه رمضان تا رمضان آینده

290. من از عینک طبی استفاده می‌کنم و در حال حاضر چشمانم بسیار ضعیف است. هنگامی که به پزشک مراجعه کردم به من گفت که اگر برای تقویت چشمانم تلاش نکنم، ضعیف‌تر خواهند شد، بنا بر این اگر از روزه ماه رمضان معذور باشم، چه وظیفه‌ای دارم؟

ج) اگر روزه برای چشمان شما ضرر دارد، واجب نیست روزه بگیرید، بلکه واجب است افطار کنید و اگر بیماری شما تا ماه رمضان آینده استمرار پیدا کرد، قضای روزه بر شما واجب نیست، ولی واجب است که عوض هر روز یک مدّ طعام به فقیر بدهید.

استمرار چند ساله بیماری و قضای روزه‌ها

291. مادرم تقریباً سیزده سال بیمار بود و به همین دلیل نمی‌توانست روزه بگیرد. من دقیقاً اطلاع دارم که علت روزه نگرفتن او احتیاج به مصرف دارو بوده است، امیدواریم ما را راهنمایی فرمایید که آیا قضای روزه‌ها بر او واجب است؟
ج) اگر ناتوانی او از روزه گرفتن بر اثر بیماری بوده، قضا ندارد.

قضای عبادات مبتلایان به آلزایمر

292. کسی که بیماری آلزایمر داشته و اکنون فوت کرده آیا نماز و روزه بر او واجب بوده است؟ وظیفه‌ی ما در این باره چیست؟
ج) اگر به حدّی که عنوان جنون بر آن صدق کند نرسیده، نماز و روزه بر او واجب بوده است و در صورتی که از او نماز و روزه فوت شده، قضای آن بر عهده پسر بزرگتر می‌باشد مگر آنکه نسبت به آن وصیّت کرده باشد و از ثلث مال او هم تجاوز نکند که در این صورت می‌توانید برای این کار شخصی را اجیر کنید.

قضای روزه والدین

قضای روزه پدر و مادر

293. اگر فرزند بزرگ میّت دختر و فرزند دوم او پسر باشد، آیا قضای نمازها و روزه های پدر و مادر بر این پسر واجب است؟

(ج) ملاک واجب بودن قضای نماز و روزه پدر و مادر این است که فرزند مذکر از دیگر اولاد ذکور میّت - اگر میّت اولاد ذکور داشته باشد - بزرگتر باشد، و در فرض سؤال قضای نماز و روزه پدر بر پسر که فرزند دوم پدر است، واجب است و قضای نماز و روزه ای که از مادر فوت شده، نیز بنا بر احتیاط واجب است.

قضای روزه های فوت شده عمدی پدر

294. پدری که همه اعمال عبادی خود را عمدتاً انجام نداده است، آیا بر پسر بزرگ قضای همه نمازها و روزه هایی را که پدرش انجام نداده و به پانجاه سال می رسد، واجب است؟

(ج) در این صورت هم احتیاط در قضای آنها است.

قضای روزه فوت شده پدر بر اثر سکته مغزی

295. پدرم سکته مغزی نموده و مدت دو سال مریض بود و بر اثر سکته قادر به تشخیص خوب و بد نبود، یعنی قدرت تفکر و تعقل از او سلب شده بود. در این دو سال نماز و روزه خود را انجام نداده است. آیا قضای نماز و روزه او بر من که پسر بزرگ خانواده هستم، واجب است؟ البته می دانم که اگر وی بیماری های مذکور را نداشت، قضای نماز و روزه های او بر من واجب بود. امیدوارم مرا در این مسأله راهنمایی فرمایید.

(ج) اگر ضعف عقلی وی به حدی که عنوان جنون بر آن صدق کند، نرسیده و در تمام اوقات نماز در حال اغماز نبوده است، قضای نمازها و روزه های فوت شده او بر شما واجب است، و گرنه چیزی از بابت آن بر شما نیست.

تقدم قضای روزه خود یا پدر

296. اگر قضای نماز و روزه بر عهده پسر بزرگ باشد و قضای نماز و روزه پدر هم بر آن اضافه گردد، کدام یک مقدم است؟

(ج) در این صورت مخیر است و شروع به انجام هر کدام کند، صحیح است.

فوت پسر بزرگتر

297. اگر پسر بزرگ چه بالغ باشد یا غیر بالغ، قبل از پدر فوت کند. آیا قضای نمازهای پدر از فرزندان دیگر ساقط می شود؟

(ج) تکلیف قضای نماز و روزه پدر بر پسر بزرگی واجب است که هنگام وفات پدر زنده باشد، هر چند فرزند اول یا پسر اول پدر نباشد.

298. آیا اگر پسر بزرگ که قضای نماز پدر بر عهده اوست، فوت نماید، انجام آن ها بر ذمه وارث پسر بزرگ است یا این که به پسر بعدی پدر (برادر پسر بزرگ) منتقل می شود؟

(ج) قضای نماز و روزه پدر که بر پسر بزرگ واجب است، با فوت وی پس از فوت پدرش، بر پسر و یا برادر او واجب نمی شود.

شک در روزه قضای پدر

299. پدرم چند سال روزه قضا داشت که نمی دانم آنها را به جا آورده یا نه و در این مورد وصیتی هم نکرده است؛ تکلیف پسر ارشد خانواده چیست؟

(ج) اگر پسر بزرگ تر یقین دارد که پدرش روزه قضا داشته است، باید آنها را به جا آورد.

300. من پسر بزرگ خانواده هستم. آیا واجب است برای گرفتن روزه یا خواندن نمازهای قضای پدرم، تا زنده است از او تحقیق کنم یا این که بر او واجب است مرا از مقدار آن آگاه نماید؟ در صورتی که مرا مطلع نکند، تکلیف من چیست؟

(ج) تفحص و سؤال بر شما واجب نیست، ولی بر پدر واجب است تا فرصت دارد خودش بخواند و اگر نتوانست وصیت نماید. به هر حال پسر بزرگ مکلف است که بعد از فوت پدرش، آن مقدار از نماز و روزه هایی را که یقین دارد از پدرش فوت شده است، قضا نماید.

به دنیا آمدن فرزند بعد از فوت پدر

301. اگر در وقت فوت کسی فرزند پسرش هنوز به دنیا نیامده باشد و بعد از وفات او به دنیا بیاید و میت پسر دیگری هم نداشته باشد آیا این پسر در مورد نماز و روزه قضای او تکلیفی دارد؟

(ج) در فرض سؤال بر پسر بعد از بلوغ، نماز و روزه قضای میت واجب است.

قضای روزه پدر برای دختر

302. اگر پدر، تنها فرزند دختر داشته باشد، آیا بعد از مرگش قضای روزه های او، بر دختر بزرگ تر واجب است؟

(ج) خیر، واجب نیست.

وجوب قضای عبادات پدر بر پسر دوم

303. در صورت فوت پسر بزرگ خانواده، آیا قضای عبادات پدر بر پسر دوم نیز واجب می شود؟

(ج) تکلیف قضای نماز و روزه پدر بر پسر بزرگی واجب است که هنگام وفات پدر زنده باشد، هر چند فرزند اول یا پسر اول پدر نباشد.

قضای نماز رو روزه پدر بر فرزند صغیر یا ممنوع از ارث

304. آیا بر فرزند صغیر یا ممنوع از ارث واجب است که نماز و روزه ای را که از پدر فوت شده قضا کند؟

(ج) بر ولی (پسر بزرگتر هنگام فوت پدر) واجب است که نماز و روزه های فوت شده پدر را قضا کند؛ و بالغ بودن وی هنگام فوت پدر شرط نیست، پس بر فرزند خردسال هم وقتی بزرگ شد واجب است، همچنان که ارث بردن هم شرط نیست و لذا بر کسی که - به خاطر قتل یا کفر و مانند آن - ممنوع از ارث هست نیز واجب است.

تأخیر و سهل انگاری در قضای روزه

تأخیر قضای روزه از روی جهل

305. اگر شخصی بر اثر جهل به وجوب قضای روزه تا قبل از ماه رمضان سال آینده قضای روزه‌هایش را به تأخیر اندازد، چه حکمی دارد؟
(ج) فدیة تأخیر قضای روزه تا ماه رمضان سال بعد، بر اثر جهل به وجوب آن ساقط نمی شود.

حکم سهل انگاری در قضای روزه

306. کسی که در قضای روزه ماه رمضان خود، سهل انگاری کرده و اکنون به جهت بیماری، نمی تواند آنها را به جا آورد، تکلیف چیست؟
(ج) اگر در قضای روزه‌ها سهل انگاری کرده و اکنون نمی تواند تا رمضان آینده آنها را به جا آورد، باید برای هر روز يك مد طعام به فقیر بدهد و هر زمان توانایی پیدا کرد، باید روزه‌ها را قضا کند.

باطل کردن روزه قضا

307. آیا کسی که روزه قضا گرفته، می تواند آن را به جهتی باطل کند؟
(ج) اگر پیش از ظهر باشد، اشکال ندارد؛ ولی خوردن آن بعد از ظهر جایز نیست و اگر چنین کند، باید کفاره بدهد و مقدار آن پرداخت ده مدّ طعام به فقیر (هر نفر يك مدّ) است و اگر ندارد سه روز روزه بگیرد که بنا بر احتیاط واجب پی در پی باشد.

روزه استیجاری

نیابت از شخص زنده در انجام روزه قضا

308. پدرم مقداری نماز قضا دارد، ولی قدرت انجام آن را ندارد. آیا بر من که پسر بزرگ خانواده هستم، جایز است در زمان حیات پدرم نمازهای فوت شده او را قضا نمایم و یا شخصی را اجیر کنم تا آن را انجام دهد؟
(ج) نیابت از شخص زنده برای انجام نماز و روزه قضا صحیح نیست.

اجیر گرفتن از ترکه پدر برای روزه‌های وی

309. اگر شخصی فوت کند و همه دارایی او خانه ای باشد که فرزندان او در آن سکونت دارند، و نماز و روزه بر ذمه او باشد و پسر بزرگ او هم به علت کارهای روزانه قادر به قضای آن نباشد، آیا واجب است که این خانه را بفروشند و نماز و روزه او را قضا نمایند؟

(ج) در فرض مرقوم، خانه ملک ورثه است و فروش آن واجب نیست، ولی قضای نماز و روزه ای که به عهده پدر است، در هر حالی بر پسر بزرگتر واجب است، مگر در صورتی که میّت وصیت به اجیر گرفتن از ثلث ترکه اش کرده باشد و ثلث ترکه هم برای انجام همه نماز و روزه‌های او کفایت کند که در این صورت ثلث ترکه باید برای آن مصرف شود.

وظیفه پسر بزرگ نسبت به روزه‌های وصیت شده

310. با توجه به این که من پسر بزرگ پدرم هستم و شرعاً باید قضای نماز و روزه‌های او را به‌جا بیاورم، در موردی که قضای نماز و روزه چند سال بر عهده پدرم باشد، ولی وصیت کرده باشد که فقط قضای نماز و روزه یک سال برای او به‌جا آورده شود، تکلیف من چیست؟

(ج) اگر میّت وصیت کرده باشد که قضای نماز و روزه‌های او از ثلث ترکه به‌جا آورده شود، جایز است از ثلث ترکه، شخصی را برای انجام آن اجیر نمایید و اگر نماز و روزه ای که بر ذمه اوست بیشتر از مقداری باشد که وصیت کرده است، بر شما واجب است که آن‌ها را برای او قضا کنید، هرچند با اجیر کردن شخصی از مال خودتان برای انجام آن باشد.

کافی نبودن ترکه برای قضای روزه میت

311. شخصی فوت کرده و قضای روزه ماه مبارک رمضان و نماز بر عهده اوست و فرزند ذکوری هم ندارد. مقداری مال به‌جا گذاشته که برای قضای یکی از نماز و روزه کفایت می‌کند. در این صورت قضای نماز مقدم است یا روزه؟
(ج) ترجیحی بین نماز و روزه نیست و بر ورثه واجب نیست که ما ترک وی را صرف قضای نماز و روزه او نمایند، مگر آن که در این‌باره وصیت کرده باشد، که در این صورت باید به وصیت او در اجیر گرفتن از ثلث ترکه برای قضای نماز و روزه اش به هر مقدار که کفایت می‌کند، عمل کنند.

اجیر گرفتن پسر بزرگتر برای قضای روزه پدر

312. اگر پسر بزرگتر بخواند برای روزه‌های پدر از دنیا رفته اش، کسی را اجیر کند، آیا می‌تواند از ترکه میت خرج کند؟
(ج) خیر، پسر بزرگتر باید خودش روزه‌های پدر را به‌جا آورد و یا از اموال خود، کسی را اجیر کند و حق ندارد از ترکه میت چیزی خرج کند؛ مگر آن که پدر وصیت کرده باشد.

روزه استیجاری با داشتن کفاره نذر و قسم
313. کسی که کفاره نذر و قسم بر عهده اوست، آیا می‌تواند روزه قضای کسی را قبول کند؟
(ج) مانع ندارد.

اجیرشدن با داشتن روزه قضا یا کفاره
314. آیا کسی که روزه قضا یا روزه کفاره بر عهده اوست می‌تواند برای کسی روزه استیجاری نیابتی یا تبرّعی بگیرد؟
(ج) در استیجاری مانعی ندارد ولی در تبرّعی محل اشکال است.

تخلف وکیل یا اجیر از انجام عبادت
315. زید از طرف برخی افراد، در اجیر گرفتن برای قضای نماز و روزه وکیل شد، یعنی مبلغی پول گرفت تا آن را به افرادی که اجیر می‌شوند بدهد، ولی او در امانت خیانت نمود و کسی را برای آن کار اجیر نکرد و در حال حاضر از عمل خود پشیمان است و می‌خواهد برئ الذمّه شود، آیا باید عده‌ای را برای آن کار اجیر کند یا این که اجرت آن کار را به قیمت فعلی آن به صاحبانشان برگرداند یا این که فقط به مقدار پولی که دریافت کرده است بدهکار است؟ و در صورتی که خود او اجیر در قضای نماز و روزه باشد و قبل از انجام آن بمیرد، تکلیف چیست؟
(ج) اگر فردی که وکیل در استیجار است قبل از اقدام به اجیر کردن کسی برای قضای نماز یا روزه، مدت وکالتش به پایان برسد، فقط ضامن مالی است که دریافت کرده است و در غیر این صورت مختار است بین این که با پولی که دریافت کرده کسی را برای قضای نماز و روزه اجیر کند و یا وکالت را فسخ نموده و پول را به صاحبش برگرداند و در مورد اختلاف ارزش پول، بنا بر احتیاط با هم مصالحه کنند و اما شخصی که برای قضای نماز و روزه اجیر شده است، اگر اجیر شده باشد تا خودش آن کار را انجام دهد، در این صورت با وفاتش اجازه فسخ می‌شود و پولی که دریافت کرده باید از ترکه اش پرداخت شود. ولی اگر مباشرت خود او در انجام عمل شرط نباشد، مدیون به انجام خود آن کار است و ورثه او باید کسی را از ترکه اش برای انجام عمل اجیر کنند البته اگر ترکه ای داشته باشد، و الا چیزی در این رابطه بر عهده آنان نیست.

کفاره افطار روزه استیجاری
316. اگر کسی برای گرفتن روزه قضای ماه رمضان اجیر شود و بعد از زوال افطار کند، آیا کفاره بر او واجب است یا خیر؟
(ج) کفاره بر او واجب نیست.

وصیت به غیر ورثه جهت روزه قضا
317. شهیدی به یکی از دوستانش وصیت نموده که احتیاطاً از طرف وی چند روز روزه قضا بگیرد، ولی ورثه شهید به این مسائل پایبند نیستند و طرح وصیت او هم برای آنها ممکن نیست و روزه گرفتن هم برای دوست آن شهید مشقت دارد، آیا راه حل دیگری وجود دارد؟
(ج) اگر آن شهید به دوست خود وصیت کرده که خودش شخصاً برای او روزه بگیرد، ورثه او در این مورد تکلیفی ندارند، و اگر برای آن فرد روزه گرفتن به نیابت از شهید مشقت دارد، تکلیف از او ساقط است.

وجوب كفاره و موارد آن

318. کارهایی که روزه را باطل می کند، هرگاه عمداً و از روی اختیار باشد، علاوه بر قضای روزه ی آن روز، کفاره را نیز بر انسان واجب می سازد.
319. هر گاه کسی در شب ماه رمضان جنب شود و پس از جنابت به گمان این که پیش از اذان صبح بیدار می شود و غسل می کند، به خواب رود و تا هنگام اذان بیدار نشود، قضای آن روز بر او واجب نیست.
320. اگر به سبب بی اطلاعی از حکم شرعی، کاری را انجام دهد که روزه را باطل می کند - مثل این که نمی دانست خوردن دارو نیز مانند سایر خوردنی ها روزه را باطل می کند و در روز ماه رمضان دارو خورد - روزه اش باطل است و باید آن را قضا کند ولی کفاره بر او واجب نیست.
321. اگر به جهتی باطل کردن روزه برای او جایز یا واجب شود، مانند این که او را مجبور کنند کاری که روزه را باطل می کند انجام دهد، یا برای نجات جان غریق خود را در آب بیندازد، در این صورت کفاره بر او واجب نیست ولی باید قضای آن روز را به جا آورد.
322. کفاره ی روزه ی ماه رمضان، در شرع اسلام، یکی از این سه چیز است: آزاد کردن یک برده، دو ماه روزه گرفتن، شصت فقیر را غذا دادن. و چون در این دوران ظاهراً برده ای وجود ندارد که بتوان آزاد کرد، مکلف باید یکی از آن دو کار دیگر را انجام دهد.
323. غذا دادن به شصت فقیر را می توان به دو صورت انجام داد: این که با غذای آماده آنان را سیر کند، یا این که به هر نفر باندازه 750 گرم (یک مدّ) گندم یا آرد یا نان یا برنج یا مانند اینها بدهد.
324. اگر هیچ یک از سه وظیفه ای را که مخیر میان آنها است، نتواند انجام دهد، باید به هر تعداد فقیر که قادر است، غذا بدهد و احتیاط آن است که استغفار نیز بکند. و اگر به هیچ وجه قادر بر دادن غذا به فقرا نیست کافی است که استغفار کند، یعنی با دل و زبان بگوید: استغفرالله (از خداوند بخشایش می طلبم).
325. کسی که بخاطر عدم توانایی بر روزه و غذا دادن به فقیر، وظیفه اش استغفار است، اگر بعدها تمکن پیدا کرد که روزه بگیرد یا به فقرا غذا دهد، احتیاط آن است که این کار را بکند، اگرچه کفایت استغفار، بعید نیست.
326. کسی که می خواهد دو ماه کفاره ی روزه ی ماه رمضان را بگیرد باید یک ماه تمام و حداقل یک روز از ماه دوم را پی در پی بگیرد. و اگر بقیه ی ماه دوم پی در پی نباشد اشکال ندارد.
327. زنی که می خواهد شصت روز روزه کفاره بگیرد و در اثناء به روزهای عادت ماهانه و امثال آن می رسد پس از پایان آن روزها می تواند بقیه ی روزه ها را بگیرد و لازم نیست آنها را از سر بگیرد.

328. اگر کسی با آمیزش جنسی حرام یا خوردن و نوشیدن حرام، روزه ی خود را در ماه رمضان بشکند، بنا بر احتیاط هر سه کفاره (آزاد کردن برده، شصت روز روزه، غذا دادن به شصت فقیر) با هم بر او واجب می شود. و اگر هر سه برایش ممکن نباشد هر کدام را که ممکن است باید ادا کند. اگر چه واجب نبودن این احتیاط بعید نیست.

329. اگر روزه دار، کاری را که باطل کننده ی روزه است، در یک روز بیش از یک بار انجام دهد، فقط یک کفاره بر او واجب می شود بلی، اگر این کار، آمیزش جنسی یا استمناء باشد احتیاط واجب آن است که به عدد دفعات آمیزش جنسی یا استمناء کفاره بدهد.

330. اگر چیزی از اندرون روزه دار به دهان او برگردد، نباید آن را دوباره فرو برد، و اگر عمداً فرو برد قضا و کفاره بر او واجب می شود.

331. اگر نذر کند که روز معینی را روزه بگیرد، چنانچه در آن روز عمداً روزه نگیرد یا روزه اش را باطل کند باید کفاره بدهد و کفاره ی نذر همان کفاره ی قسم* است.

* کفاره قسم سیر کردن ده فقیر یا پوشانیدن آن هاست.

332. اگر روزه دار به گفته ی کسی که می گوید مغرب شده و اعتماد به گفته ی او نیست، افطار کند و سپس بفهمد که مغرب نبوده، قضا و کفاره بر او واجب می شود.

333. کسی که عمداً روزه ی خود را باطل کرده اگر پس از آن به سفر برود کفاره از او ساقط نمی شود.

334. کسی که کفاره بر او واجب شده، لازم نیست که آن را فوراً بدهد، ولی نباید آن را به قدری تأخیر بیندازد که کوتاهی در ادای واجب شمرده شود.

335. کفاره ی واجب را اگرچند سال بگذرد و ندهد، چیزی بر آن اضافه نمی شود.

336. کسی که برای کفاره ی روزه می خواهد به شصت فقیر غذا دهد (به شرحی که در مسائل قبل گفته شد) اگر به شصت فقیر دسترسی دارد نمی تواند سهم دو نفر یا بیشتر را به یک نفر بدهد، بلکه لازم است به تمام شصت نفر به اندازه ی سهم هر یک غذا بدهد. البته می تواند به عدد افراد خانواده ی شخص فقیر مقدار سهم آنان را به او واگذار کند و او آن را مصرف آنان نماید. و در فقیر تفاوتی میان بچه و بزرگ و زن و مرد نیست.

337. کسی که برای قضای ماه رمضان روزه گرفته، اگر بعد از ظهر عمداً روزه ی خود را باطل کند باید ده فقیر را غذا بدهد و اگر نمی تواند سه روز روزه بگیرد.

تفاوت کفاره افطار عمدی با کفاره مریض 338. آیا کفاره افطار عمدی روزه، با کفاره مریض تفاوت دارد؟

(ج) آری، در دو مورد با هم تفاوت دارد: 1. در مقدار، 2. در مصرف. در کفاره افطار عمدی روزه، باید برای هر روز شصت فقیر را سیر کند (یا به هر کدام یک مدّ طعام بدهد) و یا دو ماه روزه بگیرد. اما در کفاره مریض، اگر بیماری تا رمضان آینده ادامه داشته باشد، باید برای هر روز یک مدّ طعام به فقیر بدهد. در کفاره افطار عمدی، اگر به شصت فقیر دسترسی دارد، نمی تواند به هر کدام از آنها بیشتر از یک مدّ طعام بدهد؛ ولی در کفاره مریض این امر لازم نیست.

کفاره افطار عمدی روزه قضا

339. شخصی ده روز روزه بر عهده دارد و در روز بیستم شعبان شروع به روزه گرفتن می کند، آیا در این صورت می تواند عمداً روزه خود را قبل یا بعد از زوال، افطار کند؟ در صورتی که قبل یا بعد از زوال افطار نماید، چه مقدار کفاره دارد؟

ج) در فرض مذکور بنا بر احتیاط افطار عمدی برای او جایز نیست و اگر عمداً افطار کند، در صورتی که قبل از زوال باشد غیر از کفاره تأخیر کفاره ای بر او واجب نیست و اگر بعد از زوال باشد، کفاره بر او واجب است که عبارت است از غذا دادن به ده مسکین، و در صورت عدم تمکن، واجب است سه روز روزه بگیرد.

روزه نگرفتن در ماه رمضان

340. فردی که به مدت صد و بیست روز روزه نگرفته، چه وظیفه ای دارد؟ آیا باید برای هر روز شصت روز روزه بگیرد؟ و آیا کفاره بر او واجب است؟

ج) قضای آن چه از ماه رمضان از او فوت شده، بر او واجب است، و اگر افطار عمدی و بدون عذر شرعی بوده، علاوه بر قضا، کفاره هر روز هم واجب است که عبارت است از شصت روز روزه یا اطعام شصت فقیر و یا دادن شصت مد طعام به شصت مسکین که سهم هر کدام یک مد است.

انجام مفطر در محل اقامت

341. مسافری قصد اقامت ده روز داشته ولی از اقامت منصرف می شود و تصمیم می گیرد قبل از حلول ماه رمضان به شهرش برگردد ولی به خاطر تأخیر وسایل نقلیه نمی تواند برگردد و ماه رمضان در همان شهری که مسافر بوده حلول می کند. اگر این شخص در محل اقامت فعلی مفطری انجام دهد، چه حکمی دارد؟

ج) اگر بعد از اینکه اقامت ده روز وی تحقق یافته (به این که پس از قصد اقامت یک نماز چهار رکعتی خوانده باشد) روزه بر او واجب است و جایز نیست کاری که روزه را باطل می کند انجام دهد، و اگر چنین کاری کرد، کفاره (شصت روز روزه یا اطعام شصت فقیر) بر او واجب می شود؛ اما اگر قبل از استقرار اقامت و حکم کامل خواندن نماز از اقامتش منصرف شد، چیزی به عهده اش نیست.

باطل کردن روزه با محرّمات

342. حکم کسی که با آمیزش جنسی حرام یا استمنا یا خوردن و نوشیدن حرام روزه خود را در ماه رمضان باطل نموده چیست؟

ج) در فرض مرقوم باید شصت روز روزه بگیرد و یا شصت مسکین را اطعام نماید و احتیاط مستحب آن است که هر دو را انجام دهد.

343. اگر مکلف علم داشته باشد به این که استمنا روزه را باطل می کند، ولی عمداً آن را انجام دهد، آیا کفاره جمع بر او واجب می شود؟

ج) اگر منی هم از او خارج شود، کفاره جمع بر او واجب نمی شود لکن احتیاط مستحب آن است که کفاره جمع بپردازد.

تکرار مبطلات روزه

344. انسان روزه داری که در یک روز بیش از یکبار کاری که روزه را باطل می کند انجام دهد وظیفه اش چیست؟

ج) فقط یک کفاره بر او واجب می شود، بلی اگر این کار آمیزش جنسی یا استمنا باشد احتیاط واجب آن است که به عدد دفعات آمیزش جنسی یا استمنا کفاره بدهد.

قی کردن عمدی

345. آیا قی کردن عمدی موجب کفاره است؟

ج) قی موجب کفاره است.

کیفیت ادای کفاره

فوریت در ادای کفاره

346. آیا کفاره روزه باید فوراً ادا شود یا می‌توان در طول زمان آن را بجا آورد؟
(ج) دادن کفاره - چه از نظر مالی یا روزه - واجب فوری نیست بلکه برای انجام آن حتی در آینده فرصت دارید لکن نباید مورد غفلت قرار گیرد.

به هم خوردن توالی در روزه کفاره

347. بر اینجانب 60 روز، روزه (کفاره واجب) واجب بود. در 31 روز اول، روز 29 مصادف با عید قربان گردید که روزه در آن روز حرام است و دیگر ادامه ندادم. آیا می‌توانم این چند روز روزه را به عنوان روزه‌های غیرمتوالی گرفته و 31 روز روزه متوالی دیگر بجا آورم؟

(ج) اگر روز سی‌ام و سی و یکم را متوالیاً روزه نگرفته‌اید روزه‌های قبلی صحیح نیست بلکه باید ترتیب حفظ شود یعنی اول روزه‌های مشروط به توالی را بگیرد و سپس روزه‌های غیر مشروط به توالی را.

شک در تکمیل توالی کفاره

348. در ماه مبارک رمضان، روزه‌ی یک روز من باطل شد که باید به جای آن 61 روز کفاره‌ی آن را بگیرم که 30 روز آن پشت سر هم باشد. من همه روزه‌های کفاره را گرفته‌ام اما مطمئن نیستم که 30 روز پشت سر هم گرفته‌ام یا 31 روز. اکنون تکلیف من چیست؟

(ج) اگر روزه‌های کفاره را گرفته‌اید، و در وقت روزه گرفتن متوجه بودید که 31 روز آن باید پشت سر هم باشد، شک و تردید فعلی اعتبار ندارد.

ترتیب بین قضا و کفاره روزه

349. آیا رعایت ترتیب بین قضا و کفاره، در کفاره روزه واجب است یا خیر؟
(ج) واجب نیست.

350. آیا قضای روزه ماه رمضان و کفاره آن، باید پی در پی انجام گیرد؟

(ج) لازم نیست قضای روزه‌ها پی در پی باشد؛ ولی در کفاره - چنانچه گرفتن دو ماه روزه را اختیار کند - باید یک ماه تمام و یک روز آن را از ماه دیگر پی در پی بگیرد.

کیفیت محاسبه مدت ماه در کفاره

351. نحوه محاسبه مدت ماه برای کفاره روزه چگونه است؟

(ج) اگر از اول ماه قمری شروع به روزه گرفتن کرد، دو ماه قمری - هرچند کمتر از سی روز - کفایت می‌کند و همچنین اگر مثلاً از روز هفتم ماه قمری شروع کرد تا پایان روز ششم از ماه سوم کفایت می‌کند و در غیر آن باید 60 روز روزه بگیرد.

پرداخت کفاره به صورت قسطی

352. از چند سال گذشته کفاره روزه بدهکار هستم. آیا می‌توانم در طول سال در چند نوبت آن را پرداخت کنم؟
(ج) مانع ندارد.

تأخیر در ادای کفاره

353. کسی که کفاره روزه را تا چند سال به تأخیر اندازد، آیا چیزی بر مقدار آن افزوده می‌شود؟
(ج) خیر، چیزی بر آن افزوده نمی‌شود.

ناتوانی از ادای کفاره

354. شخصی به مدت ده سال بر اثر جهل نماز نخوانده و روزه نگرفته است، فعلاً توبه نموده و به سوی خدا بازگشته و تصمیم بر جبران آن‌ها گرفته است، ولی توانایی قضای همه روزه‌های فوت شده را ندارد و مالی هم ندارد که با آن کفاره‌هایش را بپردازد، آیا صحیح است که فقط به استغفار اکتفا کند؟
(ج) قضای روزه‌های فوت شده در هیچ صورتی ساقط نمی‌شود، و نسبت به کفاره افطاره عمدی روزه ماه رمضان، چنانچه قدرت بر روزه دو ماه و یا اطعام شصت مسکین برای هر روز نداشته باشد، باید به هر تعداد فقیر که قادر است غذا بدهد و احتیاط آن است که استغفار نیز بکند و اگر به هیچ وجه قادر به دادن غذا به فقرا نیست فقط کافی است که استغفار کند یعنی با دل و زبان خود بگوید: «استغفرالله (از خداوند بخشایش می‌طلبم)».

355. اگر کسی به علت ضعف و بیماری نتواند به ازای هر روز روزه‌ای که باطل کرده 60 روز روزه قضای آن را به‌جا آورد و به‌طور مستقل هم درآمدی نداشته باشد که کفاره آن را بپردازد، وظیفه او چیست؟
(ج) قضای روزه واجب است و نسبت به کفاره‌ی افطار عمدی حکم آن در پاسخ مسأله 354 گذشت.

توانایی بر ادای کفاره بعد از استغفار به‌جای آن

356. من به علت عدم قدرت مالی و بدنی نتوانستم برای انجام کفاره‌هایی که بر من واجب شده بود روزه بگیرم و یا به مساکین اطعام نمایم و در نتیجه، استغفار نمودم لکن به لطف الهی اکنون توان روزه گرفتن یا اطعام نمودن دارم، وظیفه ام چیست؟
(ج) در فرض مرقوم، انجام کفاره لازم نیست گرچه احتیاط مستحب آن است که انجام داده شود.

فدیه و کفاره‌ی تأخیر

ملاک در اطعام مسکین در فدیه

357. علما نسبت به چهار گروه می‌فرمایند باید فدیه پرداخت کرد: پیرمرد، پیرزن، ذوالعطاش، حامل و مرضعه. حال بعضی علماء می‌فرمایند: «لا یجزی الاشباع عن المدّ فی الفدیة» سیرکردن فقیر کافی نیست و باید یک مدّ طعام به فقیر تملیک کرد همچنان که در آیه 184 بقره فرموده: «فدیة طعام مسکین» و فرموده اطعام مسکین. نظر حضرت عالی چیست؟ (ج) کسانی که در ماه رمضان مجاز به افطار روزه هستند و لکن باید برای هر روز فدیه بدهند، در دادن فدیه در این موارد سیر کردن فقیر کافی نیست بلکه باید یک مدّ طعام برای هر روز به فقیر بدهند.

فدیه و کفاره تأخیر زن باردار و شیرده

358. من به لطف خداوند متعال دارای فرزندی هستم که شیرخوار است. ان شاء الله به زودی ماه مبارک رمضان فرا خواهد رسید. در حال حاضر می‌توانم روزه بگیرم ولی در صورت روزه گرفتن، شیرم خشک خواهد شد. با توجه به این که دارای بنیه ضعیفی هستم و کودکم هر ده دقیقه شیر می‌خواهد، چه وظیفه‌ای دارم؟ (ج) اگر به دلیل کم یا خشک شدن شیرتان بر اثر روزه، خوف ضرر بر طفل خود داشته باشید، روزه تان را افطار کنید، ولی برای هر روزی باید یک مدّ طعام به فقیر بدهید و قضای روزه را هم بعداً به‌جا آورید.

359. آیا زنی که به بچه شیر می‌دهد و روزه برای او ضرر دارد اگر روزه نگیرد بعداً باید کفاره نیز بدهد یا نه؟ (ج) اگر خوف ضرر برای بچه باشد باید به مقدار هر روزی که روزه را افطار می‌کند، یک مدّ طعام (تقریباً 750 گرم گندم یا نان یا برنج و یا مانند آن) به فقیر بپردازد و روزه را نیز قضا کند. ولی اگر خوف ضرر برای خودش باشد حکم مریض را دارد.

360. اگر زن باردار یا شیرده، در صورت ترس بر خودش یا فرزندش روزه را ترک کند و عذرش تا ماه رمضان آینده ادامه داشته باشد، آیا برای هر روز دو فدیه بر آنان واجب است یا یک فدیه کافی است؟ (ج) با فرض استمرار عذرش تا ماه رمضان سال بعد، بیش از یک فدیه بر او واجب نیست.

361. زنی در دو سال متوالی در ماه مبارک رمضان حامله بوده و قدرت روزه گرفتن در آن ایام را نداشته است، ولی در حال حاضر توانایی روزه گرفتن را دارد، حکم او چیست؟ آیا کفاره جمع بر او واجب است یا فقط قضای آن را باید به‌جا آورد؟ تأخیر او در قضای روزه چه حکمی دارد؟

(ج) اگر بر اثر عذر شرعی روزه ماه رمضان را نگرفته، فقط قضا بر او واجب است، و در صورتی که عذر او در خوردن روزه خوف از ضرر روزه بر جنین یا کودکش بوده، باید علاوه بر قضا، برای هر روز یک مدّ طعام به عنوان فدیه بپردازد، و اگر قضا را بعد از ماه رمضان تا ماه رمضان سال بعد، بدون عذر شرعی به تأخیر انداخته، فدیه دیگری هم بر او واجب است یعنی باید برای هر روز یک مدّ طعام به فقیر بدهد. و در صورتی که عذر او خوف ضرر برای خودش بوده، حکم سایر موارد خوف ضرر را دارد که در صورت استمرار این خوف تا ماه رمضان سال بعد، قضا از وی ساقط است و فقط فدیه (یک مدّ طعام) بر او واجب است.

362. زنی به علت بارداری و نزدیکی وقت زایمان، نمی‌تواند روزه بگیرد و می‌داند که باید آن‌ها را بعد از زایمان و قبل از ماه

رمضان آینده قضا نماید، اگر به طور عمدی یا غیرعمدی تا چند سال روزه نگیرد، آیا فقط کفاره همان سال بر او واجب است یا آن که کفاره تمام سال‌هایی که روزه را به تأخیر انداخته، واجب است؟
(ج) فدیة تأخیر قضای روزه ماه رمضان هر چند به مدت چند سال هم به تأخیر افتاده باشد، یک‌بار واجب است و آن عبارت است از یک مدّ طعام برای هر روزی، و فدیة هم زمانی واجب می‌شود که تأخیر قضای روزه ماه رمضان تا ماه رمضان دیگر بر اثر سهل‌انگاری و بدون عذر شرعی باشد، ولی اگر به خاطر عذری باشد که شرعاً مانع صحت روزه است، فدیة ای ندارد.

استمرار عذر سفر از ماه رمضان تا رمضان آینده

363. کسانی که در ماه رمضان برای انجام وظیفه دینی در مسافرت هستند و به همین دلیل نمی‌توانند روزه بگیرند، اگر در حال حاضر بعد از چند سال تأخیر، بخواهند روزه بگیرند، آیا پرداخت کفاره بر آن‌ها واجب است؟
(ج) اگر قضای روزه ماه رمضان را به علت استمرار عذری که مانع روزه گرفتن است، تا ماه رمضان سال آینده به تأخیر انداخته باشند، قضای روزه‌هایی که از آنان فوت شده کافی است، و واجب نیست برای هر روزی یک مدّ طعام فدیة بدهند، هر چند احتیاط در جمع بین قضا و فدیة است. ولی اگر تأخیر در قضای روزه به خاطر سهل‌انگاری و بدون عذر باشد، جمع بین قضا و فدیة بر آن‌ها واجب است.

کفاره روزه مریض

364. من حدود سه سال به علت بیماری و مصرف قرص از روزه گرفتن معاف بوده‌ام و به همین علت نمی‌توانستم قضای روزه را بجا بیاورم. فدیة را نیز نپرداختم. اما امسال بحمدالله سلامتی حاصل شد و توانایی پرداخت فدیة را نیز دارم می‌خواستم ببینم در مورد سه سال گذشته وظیفه من چیست؟ (لازم به ذکر است که قبلاً تحت تکفل پدر بوده‌ام اما از اول سال 84 استخدام شرکتی شده‌ام).

(ج) برای روزه‌هایی که در ماه رمضان به جهت بیماری افطار نموده و تا رمضان سال بعد هم این بیماری ادامه داشته، هر روز یک مدّ (حدود 750 گرم) طعام به عنوان فدیة به فقیر بپردازید و قضای آن روزه‌ها واجب نیست مگر ماه رمضان آخر در صورتی که پس از آن سلامتی حاصل و قدرت برگرفتن روزه‌های قضای آن را داشته باشید که در این صورت اگر تا رمضان سال بعد، قضای روزه‌ها را نگرفته باشید علاوه بر دادن مدّ طعام باید قضای آن را نیز بگیرید.

365. مادرم تقریباً سیزده سال بیمار بود و به همین دلیل نمی‌توانست روزه بگیرد. من دقیقاً اطلاع دارم که علت روزه نگرفتن او احتیاج به مصرف دارو بوده است، امیدواریم ما را راهنمایی فرمایید که آیا قضای روزه‌ها بر او واجب است؟
(ج) اگر ناتوانی او از روزه گرفتن بر اثر بیماری بوده، قضا ندارد.

366. کسی که چند سال مریض بوده و نتوانسته روزه ماه رمضان و قضای آن را به جا آورد، تکلیفش چیست؟
(ج) در سالی که بهبود یابد، اگر تا رمضان آینده به مقدار قضا وقت داشته باشد، باید قضای سال آخر را به جا آورد؛ ولی قضای سال‌های گذشته لازم نیست و تنها باید برای هر روز، یک مدّ طعام به فقیر بدهد.

منع چشم پزشکی از روزه

367. من از عینک طبی استفاده می‌کنم و در حال حاضر چشمانم بسیار ضعیف است. هنگامی که به پزشک مراجعه کردم به من گفت که اگر برای تقویت چشمانم تلاش نکنم، ضعیف تر خواهند شد، بنا بر این اگر از روزه ماه رمضان معذور باشم، چه وظیفه ای دارم؟

(ج) اگر روزه برای چشمان شما ضرر دارد، واجب نیست روزه بگیرید، بلکه واجب است افطار کنید و اگر بیماری شما تا ماه رمضان آینده استمرار پیدا کرد، قضای روزه بر شما واجب نیست، ولی واجب است که عوض هر روز یک مدّ طعام به فقیر بدهید.

تأخیر در پرداخت فدیة

368. اگر بر فدیة چند سال بگذرد، حکم آن چیست؟ آیا چیزی بر آن افزوده می‌شود؟
(ج) چیزی بر آن افزوده نمی‌شود، ضمن آنکه دادن فدیة واجب فوری نیست.

مسئول پرداخت فدیة زن بیمار

369. زنی به علت بیماری از روزه گرفتن معذور است و قادر بر قضا کردن آن‌ها تا ماه رمضان سال آینده هم نیست، در این صورت آیا کفاره بر او واجب است یا بر شوهرش؟
(ج) اگر افطار روزه ماه رمضان از جهت بیماری و تأخیر قضای آن هم از جهت ادامه بیماری بوده است، برای هر روز یک مدّ طعام به عنوان فدیة بر خود زن واجب است و چیزی بر عهده شوهرش نیست.

مصرف کفاره روزه

دادن کفاره به واجب النفقه

370. آیا کفاره روزه را می توان به واجب النفقه پرداخت؟
(ج) کفاره روزه را نمی توان به واجب النفقه داد؛ ولی پرداخت آن به خویشاوندان فقیر اشکال ندارد.

پرداختن کفاره به سید

371. آیا غیر سید، می تواند کفاره روزه را به سید بدهد؟
(ج) آری، اشکال ندارد؛ ولی بهتر است، به سید ندهد.

مصرف کفاره در امور فرهنگی

372. آیا کفاره روزه را می توان در امور فرهنگی، جشن ازدواج و مانند آن صرف کرد؟
(ج) خیر، صرف آن در این امور جایز نیست و باید با آن فقیران را اطعام کرد.

طریقه اطعام فقیر در کفاره

373. آیا در کفاره ای که باید 60 فقیر را اطعام کرد، می شود به یک فقیر 60 مرتبه غذا داد؟ یا پول آن را به یک فقیر داد تا با آن برای خود طعام تهیه کند؟
(ج) نمی تواند یک فقیر را بیش از یک بار سیر نماید یا به او بیش از یک مدّ طعام بپردازد.

374. آیا دادن پول یک مدّ طعام به فقیر تا با آن غذایی برای خودش بخرد، کافی است؟

(ج) اگر اطمینان داشته باشد که فقیر به وکالت از او طعام خریده و سپس آن را به عنوان کفاره قبول می کند، اشکال ندارد.

دادن ماکارونی به جای نان

375. آیا به جای نان می توان ماکارونی که از جنس نان است به عنوان کفاره به مستمندان داد؟
(ج) مانعی ندارد.

پرداخت اجرت آشپزی برای اطعام فقرا از کفاره

376. اگر شخصی وکیل در غذا دادن به عده ای از مساکین شود، آیا می تواند اجرت کار و پختن غذا را از اموالی که به عنوان کفاره به او داده شده است، بردارد؟
(ج) مطالبه اجرت کار و پخت غذا برای وی جایز است، ولی نمی تواند آن را بابت کفاره حساب نماید و یا از اموالی که باید به عنوان کفاره به فقرا داده شود، بردارد.

قضای نماز و روزه ترک شده و کفاره آن

377. اینجانب متأسفانه به دلیل کاهلی و... نتوانستم برخی از روزه و نمازهای سالهای قبل را قضا نمایم اکنون و در حال

حاضر چگونه می‌توانم قضای روزه‌ها و نمازها را به جای آورم؟

چ) روزه‌هایی که از روی عذر خورده‌اید قضای آن واجب است و در ف روض مذکور که تا رمضان آینده قضا نکرده‌اید واجب است علاوه بر قضا برای هر روز يك مد طعام (هفتصد و پنجاه گرم گندم، جو، آرد و مانند آن را) به فقیر بدهید و روزه‌هایی که عمداً نگرفتید واجب است ضمن قضای آنها برای هر روز یا شصت روز روزه بگیرید یا شصت مسکین را اطعام کنید. چنانچه در شهر خود دسترسی به شصت فقیر ندارید واجب است کفاره را به شهر دیگری ببرید و اگر آن هم میسر نیست واجب است منتظر بمانید تا در آینده به شصت فقیر در شهر خود دسترسی پیدا کنید. و اگر کمتر از عددی که می‌خواهید وجود داشت، می‌توانید بطور مکرر طعام را به آنان بدهید تا عدد را تکمیل کنید و احتیاط آن است که تکرار را در ایام متعدد انجام دهید. و اما نمازهایی که به هر جهت فوت شده واجب است قضا شود و کفاره ندارد.

کفاره زمان کودکی

378. اگر در زمان کودکی در منزل پدری کفاره روزه شامل فرد شود، دادن کفاره بر عهده کیست؟
چ) بر شخص نابالغ کفاره واجب نیست و اگر بالغ شده و کفاره به عهده او آمده، باید خودش بپردازد ولی ادای آن فوری نیست.

کفاره روزه پدر بعد از فوت

379. اگر شخصی فوت کند، چه کسی باید کفاره روزه او را بپردازد؟ آیا بر پسران و دختران وی دادن کفاره واجب است یا شخص دیگری هم می‌تواند آن را بدهد؟

چ) کفاره روزه که بر پدر واجب است، اگر به نحو تخییری بوده است، یعنی وی هم توانایی روزه گرفتن را داشته و هم اطعام را، در این صورت اگر بتوان آن را از ترکه خارج کرد، از آن برداشت می‌شود و در غیر این صورت بنا بر احتیاط بر پسر بزرگتر واجب است که روزه را بگیرد.